

Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî'nin Endülüs'ten Maşrık'a Yaptığı İlim Yolculuğunu Ele Alan 'el-Kasîdetu'l-Lûrkiyye' İsimli Mîmiyyesi Üzerine Bir İnceleme

Mehmet Sıddık Özalp¹

Öz

Bu çalışmada, Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî'ye (öl. 661/1263) ait "el-Kasîdetu'l-Lûrkiyye" isimli mîmiyye kasidesinin çeviri ve analizi detaylı bir şekilde sunulmuştur. Lûrkî, Endülüs'ün Lorca bölgesine nispetle tanınmakta olup, Arap dili, felsefe ve kıraat gibi birçok ilimde derin bilgiye sahip bir âlimdir. Kasidesinde, yaşlılık, ömrün geçişi ve ilim uğruna katlandığı zorlukları kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Özellikle Kur'an öğretmenin yüceliğine vurgu yaparak, öğrendiği ilimlerden ve karşılaştığı hocalardan bahsetmiştir. Türkiye'de yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde, Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî ve onun "el-Kasîdetu'l-Lûrkiyye" isimli eseri üzerine odaklanan herhangi bir çalışma tespit edilememiştir. Bu boşluğu doldurmak amacıyla, bu çalışma, kasidenin çevirisi ve analizi üzerine detaylı bir inceleme sunmayı amaçlamaktadır. Lûrkî'nin ilim yolculuğu, Endülüs ile Maşrık arasındaki kültürel etkileşimi göstermekte olup, bu çalışmayla akademik dünyaya tanıtılması amaçlanmaktadır. Ayrıca, bu yolculuğun farklı İslâm medeniyetleri çerçevesinde bilgi aktarımına nasıl katkı sağladığına dair yeni bakış açıları sunulması hedeflenmektedir. Sonuç olarak, Lûrkî'nin eseri, tarihi, kültürel ve ilmî değerler bağlamda önemli bir konuma sahiptir ve daha fazla incelenmeyi gerektirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arap Şiiri, İlim Yolculuğu, Endülüs -Maşrık İlim Faaliyeti, Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî, Mîmiyye Kasidesi

Özalp, Mehmet Sıddık. "Kâsım B. Ahmed El-Lûrkî'nin Endülüs'ten Maşrık'a Yaptığı İlim Yolculuğunu Ele Alan 'el-Kasîdetu'l-Lûrkiyye' İsimli Mîmiyyesi Üzerine Bir İnceleme". Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi 9/1 (Mart 2025), 336-359. <https://doi.org/10.32711/tiad.1577675>

Geliş Tarihi	01.11.2024
Kabul Tarihi	27.02.2025
Yayın Tarihi	28.03.2025
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belâgatı, Nevşehir, Türkiye, mehmetozalp@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4260-6989.

An Analysis of the Mîmiyyah Poem Titled 'Al-Qasîdat al-Lûrkîyya' by Qâsim b. Ahmad al-Lûrkî, Focusing on His Scholarly Journey from Andalusia to the East

Mehmet Sıddık Özalp¹

Abstract

In this study, a detailed translation and analysis of the Mîmiyya Qaşîda entitled al-Qaşîdat al-Lûrkîyya, authored by Qâsim b. Aḥmad al-Lûrkî (d. 661/1263), is presented. Al-Lûrkî is recognized in relation to the region of Lorca in al-Andalus and was a scholar with profound expertise in various fields, including Arabic language, philosophy, and Qur'anic recitation. In his qaşîda, he extensively addresses themes such as aging, the passage of life, and the hardships endured in the pursuit of knowledge. He particularly emphasizes the exalted status of teaching the Qur'an while reflecting on the knowledge he acquired and the scholars he encountered. A review of academic studies in Turkey has revealed that no research has been conducted specifically on Qâsim b. Aḥmad al-Lûrkî and his work al-Qaşîdat al-Lûrkîyya. To fill this gap, the present study aims to offer a comprehensive examination of the qaşîda through both its translation and analysis. Al-Lûrkî's scholarly journey exemplifies the cultural interactions between al-Andalus and the Mashriq, and this study seeks to introduce his contributions to the academic community. Furthermore, it aims to provide new perspectives on how this intellectual journey facilitated the transmission of knowledge within different Islamic civilizations. In conclusion, al-Lûrkî's work holds significant historical, cultural, and scholarly value, warranting further investigation.

Keywords: The Arabic Poetry, The Journey of Knowledge, Andalusia - Eastern Scholarly Activity, Qâsim ibn Ahmad al- Lûrkî, The Mîmiyya Ode

Özalp, Mehmet Sıddık. "An Analysis of the Mîmiyyah Poem Titled 'Al-Qasîdat al-Lûrkîyya' by Qâsim b. Ahmad al-Lûrkî, Focusing on His Scholarly Journey from Andalusia to the East". *Türkiye Journal of Theological Studies*, 9/1 (Mart 2025), 336-359. <https://doi.org/10.32711/tiad.1577675>

Date of Submission	01.11.2024
Date of Acceptance	27.02.2025
Date of Publication	28.03.2025
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Assist. Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Theology, The Arabic Language and Rhetoric, Nevşehir, Türkiye, mehmetozalp@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4260-6989

Giriş / Introduction

Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî (öl. 661/1263), Endülüs'ün Lorca bölgesine atıfta bulunarak "el-Lûrkî" unvanıyla tanınan, ilim alanında derin bir bilgi birikimine sahip bir âlimdir. Özellikle Arap dili, felsefe ve kıraat gibi çeşitli ilimlerde uzmanlaşmış olan Lûrkî, "el-Kasîdetu'l-Lûrkîyye" adlı mîmiyye kasidesinde, Endülüs'ten Maşrık'a gerçekleştirdiği ilim yolculuğunu ve bu süreçte yaşadığı deneyimleri derinlemesine işlemiştir. Bu çalışmanın temel amacı, Lûrkî'nin hayatı ve eserleri üzerinden, ilim yolculuklarının İslâm medeniyetleri arasındaki kültürel etkileşimi nasıl şekillendirdiğini irdelemektir.

El-Lûrkî, kasidesinde yaşlılık, zamanın geçişi ve ilim için yapılan seferler gibi temalara değinerek, seksen yaşını geçmiş olmasına rağmen ilme olan tutkusunu ve karşılaştığı zorlukları dile getirmiştir. Bu bağlamda, Kur'ân öğretmenin yüceliğine yaptığı vurgularla birlikte, öğrendiği ilimlerden ve karşılaştığı âlimlerden bahsetmiştir. Ancak, Lûrkî'nin bu önemli eseri üzerine akademik çalışmaların yetersizliği dikkat çekmektedir. Endülüs ile Doğu arasındaki ilmi ve kültürel etkileşim açısından son derece kıymetli olan bu kaside, neredeyse hiç incelenmemiştir.

Bu çalışmada, Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî'nin hayatı ve eserleri hakkında genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra, "el-Kasîdetu'l-Lûrkîyye" Türkçeye çevrilip içerik unsurları açısından analiz edilecektir. Çalışma, Lûrkî'yi akademik dünyaya tanıtmayı ve ilim uğruna yaptığı yolculuklara dikkat çekmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, bu yolculuğun farklı İslâm medeniyetleri çerçevesinde bilgi aktarımına nasıl katkı sağladığını göstermek, çalışmanın bir diğer önemli amacıdır. Böylece Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî'nin eserleri, ilim ve kültür tarihine önemli katkılar sunmakta; Endülüs'ten Maşrık'a uzanan bilgi yollarının zenginliğini ve bu yollar üzerinde gerçekleşen ilmi yolculuklar aracılığıyla entelektüel etkileşimi gözler önüne sermektedir.

1. Memleketi

Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî (öl. 661/1263), Lorca'ya nisbetle "Lûrkî" unvanıyla anılmıştır. (لُورْقَةُ) (Lorca), Mursiye'ye (Murcia) bağlı bir yerleşim yeridir. Mursiye ise, Endülüs bölgesinde bulunan Tudmîr vilayetinin bir şehri olarak tanımlanmaktadır.³ Ayrıca, Mursiye, Belensiye (Valensiya)'nin güneyinde yer almakta olup, Endülüs'ün doğu sahillerinde konumlanmaktadır. Bu bilgiler, bölgenin coğrafi ve tarihi bağlamını anlamak açısından önem taşımaktadır.⁴

"Lûrkî" teriminin çeşitli yazım ve telaffuz biçimleri olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, kelimenin farklı kaynaklarda kimler tarafından nasıl kaydedildiğine dair kısa bilgiler sunulduktan sonra, "Lûrkî" ifadesinin tercih edilme nedenleri açıklanacaktır.

Sem'ânî (öl. 562/1166), "Luvurkî" (الَلُورُقِي) şekilde telaffuz etmiş ve Endülüs'ün şehirlerinden biri olduğunu belirtmiştir.⁵

³ Şihâbüddîn Yâkût b. Abdullâh el-Hamevî, *Mu'cemu'l-Buldân* (Beirut: Dâru Sâdır, 1977), 5/107.

⁴ Nâsır b. 'Alî b. Sa'îd el-Gâmîdî, *el-Muhassal fî şerhi'l-Mufasssal li'l-Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî el-Endelusî 'Alemuddîn* (öl. 661/1263) *min evvel-i (el-'aded) ilâ âhir-i (el-mebni lil-mef'ûl) dîrâse ve tahkik* (Riyad: İmâm Muhammad b. Suud İslâm Üniversitesi, Doktora Tezi, 1429), 1/30.

⁵ Ebû Sa'd Abdülkerîm b. Muhammed b. Mansûr es-Sem'ânî, *el-Ensâb*, nşr. Mutî Hâfız-Riyad Murad (Kahire: Mektebetu İbn Teymiyye, 1984), 11/36.

Yâkût b. Abdullâh el-Hamevî (öl. 626/1229), “Luvreket” (لُورَقَّة) biçiminde kaydetmiştir. Ayrıca “Lurket” (لُرَقَّة) şeklinde de telaffuz edildiğini ifade etmiştir. Hamevî, bu yerin Endülüs’teki bir şehir olduğunu vurgulamıştır.6 Zirikli (öl. 1396/1976), Mursiye (Murcia) şehrinde bulunan (لُورَقَّة) (Lorca)’ya nisbetle (اللُورَقِي) “Lûrekî” olarak anıldığını belirtmiştir.7 İbnü’l-İmâd (öl. 1089/1679) ise “Leverki” (اللُورَقِي) şeklinde kaydetmiştir.8 Böylece “Lûrkî”, “Luvrekî”, “Lurkî”, “Lûrekî” veya “Leverki” gibi çeşitli biçimlerde kaydedildiği tespit edilmiştir. Kronolojik olarak daha eski bir kaynak olması nedeniyle, bu çalışmada Sem’ânî’nin kullandığı “Lûrkî” ifadesi tercih edilmiştir.

2. İsmi, Künyesi, Lakabı ve Doğumu

Tam adı Ebû Muhammed el-Kâsım ‘Alemuddîn b. Ahmed b. Ebu’s-Seddâd el-Muvaffak b. Ca’fer el-Lûrkî el-Mursî el-Endelüsî olan bu âlim, genel olarak el-Kâsım ismiyle tanınmaktadır. Bazı kaynaklarda Muhammed adıyla anılsa da doğru ismin el-Kâsım olduğu konusunda ittifak edilmiştir. Künyesi Ebu’l-Kâsım olup, ‘Alemuddîn, Ebû Muhammed, el-Mursî, el-Lûrkî, el-Mukrî’, el-Usûlî ve en-Nahvî gibi unvanlarla da anılmıştır.9 Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî, 575/1179 yılında dünyaya gelmiştir.10

3. Görevleri

Arapça, kelim ve felsefe disiplinlerinde derin bir uzmanlığa sahip olan Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî, Şam’da kıraat şeyhülkurrâsı olarak görev yapmıştır. Azîziyye Medresesi’nde vekâleten ders vermiştir. Bununla birlikte, Adiliyye Medresesi’nde nahiv ve kıraat alanlarında meşihat görevini icra etmiştir. Ayrıca Turbetu’l-Adiliyye’nin şeyhliği görevini de üstlenmiş ve burada bir eğitim halkası oluşturmuştur.11

⁶ el-Hamevî, *Mu’cemu’l-Buldân*, 5/25.

⁷ Hayruddîn ez-Ziriklî, *el-A’lâm kâmusu terâcim li eşheri’r-ricâl ve’n-nisâi mine’l-Arab ve’l-musta’ribîn ve’l-musteşrikîn* (Beyrut: Dâru’l-İlmi li’l-Melâyîn, 2002), 5/172.

⁸ Şihâbüddîn Abdülhayy b. Ahmed ed-Dimaşkî İbnu’l-İmâd, *Şezerâtu’z-zeheb fi ahbâr-i men zeheb*, nşr. Abdulkâdir el-Arnâvût-Mahmut el-Arnâvût (Dimaşk/Beyrut: Daru İbn Kesîr, 1992), 7/532.

⁹ el-Gâmidî, *el-Muhassal fi şerhi’l-Mufassal li’l-Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî el-Endelüsî ‘Alemuddîn (öl. 661/1263) min evvel-i (el-aded) ilâ âhir-i (el-mebni lil-mef’ûl) dirâse ve tahkik*, 1/30; Kutbu’dîn Mûsâ b. Muhammed el-Yûnînî, *Zeylu Mir’âtu’z-zemân* (Haydarâbâd: Dâiretu’l-Maârifî’l-Osmâniyye, 1955), 2/221; el-Hâfız ez-Zehebî, *el-İber fi haber-i men ğaber*, nşr. Selâhuddîn el-Muneccid (Kuveyt: Matbaatu Hukûmeti’l-Kuveyt, 1986), 5/266; Şemsuddîn Ebû Abdullâh Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *Ma’rifetu’l-kurrâ’i’l-kibâr ‘ale’t-tabakât ve’l-a’sâr*, nşr. Beşşâr Avvâd Ma’rûf-Şuayb el-Arnâvût-Sâlih Mehdî Abbâs (Beyrut: Muessesetu’r-Risâle, 1988), 2/660; Selâhuddîn Halîl b. Aybeg es-Safedî, *Kitâbu’l-vâfi bi’l-vefeyât*, nşr. Ahmet el-Arnâvût-Mustafa Türkî (Beyrut: Dâru İhyâ’i’t-Turâsî’l-Arabî, 2000), 2/73; Ebu’l-Fidâ’ İsmâ’îl b. ‘Umer İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye* (Beyrut: Mektebetu’l-Me’ârif, 1988), 13/241; Celâhuddîn Abdurrahmân es-Suyûtî, *Buġyetu’l-vu’ât fi tabakâti’l-lugaviyyîn ve’n-nuhât*, nşr. Muhammed Ebu’l-Fadl İbrâhîm (b.y.: Dâru’l-Fikir, 1979), 2/250; İbnu’l-İmâd, *Şezerâtu’z-zeheb*, 7/532.

¹⁰ el-Yûnînî, *Zeylu Mir’âtu’z-zemân*, 2/221; el-Hâfız ez-Zehebî, *el-İber fi haber-i men ğaber*, 5/266; ez-Zehebî, *Ma’rifetu’l-kurrâ’i’l-kibâr ‘ale’t-tabakât ve’l-a’sâr*, 2/660; es-Suyûtî, *Buġyetu’l-vu’ât*, 2/250; İbnu’l-İmâd, *Şezerâtu’z-zeheb*, 7/532.

¹¹ ez-Zehebî, *Ma’rifetu’l-kurrâ’i’l-kibâr ‘ale’t-tabakât ve’l-a’sâr*, 2/660; el-Hâfız ez-Zehebî, *el-İber fi haber-i men ğaber*, 5/267; es-Safedî, *el-Vâfi bi’l-vefeyât*, 2/73; Ebu’l-Hayr Şemsuddîn Muhammed b. Muhammed, *Câmi’u esânîd-i İbni’l-Cezerî*, nşr. Ahmed b. Hammûd b. Humeyyid er-Ruveysî (Beyrut-Medine: Muessesetu’d-Duhâ-Dâru’l-Me’sûr, 2015), 108; es-Suyûtî, *Buġyetu’l-vu’ât*, 2/250; İbnu’l-İmâd, *Şezerâtu’z-zeheb*, 7/532; Abdulkâdir b. Muhammed en-Nu’aymî ed-Dimaşkî, *ed-Dâris fi târihi’l-medâris*, nşr. İbrâhîm Şemsuddîn (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1990), 2/207.

4. Kişiliği

Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî, yakışıklılığı, zarif giyimi ve kişisel bakımına olan özeniyle tanınan heybetli bir âlimdi. Cömert ve dost canlısı kişiliği sayesinde çevresindekilerle güçlü ilişkiler kurardı.¹²

5. Hayatı

Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî, Kur'ân ve Arapça alanlarında derinlemesine çalışmış ve bu konularda büyük bir yetkinlik kazanmıştır. Hem ilmi hem de ameli ile öne çıkan bir imam ve faziletli bir şeyh olarak tanınmıştır. Aynı zamanda Kâsım olarak da bilinir. Usul ve hikmet alanlarında geniş bir bilgiye sahip olmuş, bu ilimlerde uzmanlaşarak uygulamaları konusunda derin bir bilgi birikimi edinmiştir. Kendi meclisinde bir eğitim programı düzenlemiş ve Ebû Şâme (öl. 1267) ile Şems Ebu'l-Feth'in hangisinin el-Turbet el-Sâlihîyye'nin şeyhliğine daha uygun olduğunu değerlendirmiştir. Sonuç olarak, Ebu'l-Feth'i tercih etmiş ve onun kıraat konusundaki bilgisinin daha yüksek olduğunu, Ebû Şâme'nin ise imamlıkta daha yetkin olduğunu belirtmiştir. Bu tercih, Ebu'l-Feth'in öneminin artmasına yol açmıştır.¹³ Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî, kıraat, nahiv ve Arap dili alanlarında derinlemesine çalışmalar yapmış ve bu konularda yetkin bir âlim olarak tanınmıştır. Erdemli bir şahsiyet olan Lûrkî, ilim ile ameli birleştiren bir yaklaşım benimsemiştir. Yâkût'a (öl. 626/1229) göre, Arap dili alanında bir imam olarak kabul edilmekte ve kıraat ilimlerinde önemli bir bilgi birikimine sahiptir. Genç yaşta Endülüs'te ilimle meşgul olmuş, bu süreçte büyük çaba sarf ederek yüksek bir seviyeye ulaşmıştır.¹⁴

Lûrkî, Şam'da dersler vermiş, eserler kaleme almıştır. Lûrkî, mantık ve kelim ilimlerine de ilgi göstermiş, Endülüs'te edebiyat alanındaki konuları tahsil ettikten sonra ilmini geliştirmek amacıyla Doğu'ya seyahat etmiştir. Bu seyahat sırasında hac görevini ifa etmiş ve Bağdat'ta Ebu'l-Bekâ (el-Ukberî) ve çağdaşlarıyla tanışarak onlardan faydalanma fırsatı bulmuştur. Lûrkî, Halep'te bir süre nahiv dersleri verdikten sonra, öğrencilerin yetersiz kapasitesi ve isteksizliği nedeniyle Dımaşk'a yerleşmiş, burada Arap dili ve nahiv dersleri vermeye başlamıştır. Dımaşk'ta cami kütüphanesinin yönetimini üstlenmiş ve fıkıh alanında bilgi edinmek amacıyla Aziziye Medresesi'ne de yerleşmiştir. Kıftî (öl. 646/1248), 632/1235 yılında yazdığı eserde Lûrkî'nin Aziziye Medresesi'ndeki görevine devam ettiğini belirtmekte ve onun zekâsı ile uyanıklığını vurgulamaktadır.¹⁵

Kıftî (öl. 646/1248), Lûrkî'nin yaptığı yolculuğun sebebini sorduğunda, Lûrkî'nin en önemli gerekçesi olarak ecelin yaklaşmasını ve tanıdıklarıyla vedalaşma arzusunu belirttiğini ifade etmiştir. Kıftî, Lûrkî'nin hangi bilimlerden faydalandığını sorduğunda, Lûrkî'nin Öklid (M.Ö. III. yüzyıl) ve kenarortay gibi geometrik çalışmalar üzerinde yoğunlaştıktan sonra Batlamyus'un (öl. 168[?]) "el-Mecisti" isimli eserini incelediğini, bu

¹² ez-Zehabî, *Ma'rifetu'l-kurrâ'i'l-kibâr 'ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 2/660; es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 2/73; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 13/241; es-Suyûtî, *Buğyetu'l-vu'ât*, 2/250.

¹³ es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 2-73.

¹⁴ Yakût el-Hamevî, *Mu'cemu'l-udebâ'*, nşr. İhsân Abbâs (Beirut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1993), 5/2188; el-Yünîni, *Zeylu Mir'âtu'z-zemân*, 2/221; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 13/241.

¹⁵ Cemâlüddîn Ebu'l-Hasen Alî b. Yûsuf el-Kıftî, *İnbâhu'r-ruvât 'alâ enbâhi'n-nuhât*, nşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm (Kahire - Beyrut: Daru'l-fikri'l-'Arabî - Muessesetu'l-Kutubus-Sekâfe, 1986), 167-168; el-Hâfız ez-Zehabî, *el-İber fi haber-i men şâber*, 5/266-67; İbnu'l-İmâd, *Şezerâtu'z-zehab*, 7/532.

eserle ilgili konular ve astronomi tabloları üzerinde çalışmaya başladığını aktardığını belirtmiştir.¹⁶

Kıftî, Lûrkî'nin (öl. 661/1263) kendisine, Ebû Alî eş-Şevbîn'in (öl. 645/1247) öğrencilerinden birinin Mağrip'ten Dimaşk'a geldiğini ve burada vefat ettiğini söylediğini kaydetmiştir. Bu kişinin mirası arasında, Ebû Alî eş-Şevbîn tarafından kaleme alınan "Şerhu'l-Cezûliyye" ve "Şerhu'l-Mufassal" isimli eserlerin bulunduğunu bildirmiştir. Ayrıca, döndüğünde daha önce yazdığı ve kendisinde bulunan eserlerdeki bilgileri bu şerhlere ekleme sözü verdiğini aktarmıştır.¹⁷ Kıftî, Lûrkî'nin Ömer eş-Şevbîn'in (öl. 645/1247) eserleri arasında Cezûliyye'ye yazdığı kapsamlı şerhin ayrı bir öneme sahip olduğunu vurgulamıştır. Lûrkî, Mağripli bir adamın bu şerhi kendisine gösterdiğini, ancak eseri kendisinden esirgediğini ifade etmiştir. Bunun üzerine Lûrkî, Fahrüddîn er-Râzî'nin (öl. 606/1210) "*el-Mulahhas*" isimli eserini bu adama okutmak karşılığında Şevbîn'in şerhini ödünç almış ve böylece eseri yazarak kendisine bir kopya çıkardığını belirtmiştir. Kıftî, Lûrkî'nin 632/1235 yılında 20 Şaban Perşembe günü Halep'ten ayrılarak Bağdat'a doğru yola çıktığını aktarmıştır.¹⁸

6. Hocaları

Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî, genç yaşta Endülüs'te ilimle meşgul olmuş ve bu alanda büyük bir çaba göstermiştir. Aldığı dersler sayesinde özellikle kıraat, nahiv, mantık ve kelam alanlarında derinlemesine bilgi sahibi olmuş, zamanının en bilgili âlimlerinden biri olmuştur. Geniş ilmî birikimi sayesinde birçok alanda otorite kabul edilmiş ve neredeyse her ilim dalında uzmanlık düzeyinde bilgiye sahip olmuştur. Lûrkî'nin ilmi serüveni, hayatı boyunca birçok ünlü hocadan ders almasıyla şekillenmiştir. Bu kapsamda, Lûrkî'nin ilk hocalarından biri, Mısır'da ders aldığı Ebu'l-Cûd Giyâs b. Fâris el-Lahmî (605/1208)'dir. Bağdat'ta Abdulaziz b. el-Ahdar (594/1215)'den hadis dinlemiş ve onun ilminden istifade etmiştir. Mağrip'te ise Ebû Abdullâh el-Murâdî ile çalışarak, "*et-Teysîr*" adlı eseri okumuş, ayrıca yine Mağrip'te Ebû Ca'fer Ahmed b. Alî el-Hassâr (601/1204)'dan rivayet ilimlerini tahsil etmiştir. Mağrip'te bulunduğu dönemde Ebû Mûsâ İsâ b. Abdulaziz b. Yelalbaht el-Cezûlî (607/1210) ile görüşerek, onunla ilmî tartışmalarda bulunmuş ve özellikle "*Mukaddime*"de yer alan bir problem hakkında kendisine soru yönelmiştir. Lûrkî, ilmi yolculuğu sırasında Dimaşk'a giderek Ebu'l-Yumn el-Kindî (613/1217)'nin derslerine katılmış, kendisinden hadis dinlemiş ve Sîbeveyhi'nin meşhur eserini okumuştur. Bağdat'ta ise Ebu'l-Bekâ el-Ukberî (616/1219)'den Arapça, usul ve hikmet konularında dersler almış, burada ilmî birikimini derinleştirmiştir. Ayrıca hadis alanında İmâd el-Bâlisî'nin eğitimine katılmıştır. Kur'ân ve nahiv ilimlerini ise Ebu'l-Hasan b. eş-Şerîk ve Muhammed b. Nuh el-Çâfikî'den öğrenmiştir. Dimaşk'ta bir diğer önemli hocası ise İbn Bâseveyh olmuştur. Kelam alanında Fahrüddîn er-Râzî (606/1210)'nin ilmine duyduğu hayranlıkla onun yanına seyahat etmeyi planlamış, ancak Fahrüddîn er-Râzî'nin vefat haberini alınca bu planı gerçekleştirilememiştir. Ayrıca, İbn Huzeyl'in üç öğrencisinden kıraat dersleri almış ve bu alandaki bilgisini pekiştirmiştir. Endülüs'teki diğer önemli hocaları arasında Kasım b. Fîrruh eş-Şâtîbî (590/1194) yer almaktadır. Şâtîbî ile çalışmaları, onun kıraat alanındaki derin bilgisini artırmıştır. Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî'nin derinlemesine aldığı bu eğitimler

¹⁶ el-Kıftî, *İnbâhu'r-ruvât 'alâ enbâhi'n-nuhât*, 4/168.

¹⁷ el-Kıftî, *İnbâhu'r-ruvât 'alâ enbâhi'n-nuhât*, 4/168.

¹⁸ el-Kıftî, *İnbâhu'r-ruvât 'alâ enbâhi'n-nuhât*, 4/168.

ve hocalarıyla olan ilişkileri, onun ilmi birikimini şekillendirmiş ve kendisini İslam ilim geleneğinin önde gelen şahsiyetlerinden biri yapmıştır.¹⁹

7. Öğrencileri

Lûrkî, bulunduğu şehirlerde Arap dili ve nahiv ilimlerini okutmak ve ders vermek için vazifelendirilmiş; Şam'da Hizânetu'l-Kutub sorumluluğunu üstlenmiş; el-Azîziyye, el-Asrûniyye ve el-Emîniyye medreselerinde Arap dili ilimleri, kelim ve felsefe dersleri vermiştir. Ayrıca, et-Turbetu'l-Adiliyye'de şeyhlik görevini yürütmüştür. Döneminin önde gelen âlimleri onun ilminden istifade etmeye özen göstermiş, bu da farklı yerlerden ilim talebelerinin onun ders halkasına katılmalarına ve kendisinden yararlanmak için yarışmalarına sebep olmuştur. Bu çerçevede çok sayıda âlim ondan ders almıştır. Kendisinden ders alan bazı isimler arasında; güvenilir bir tarihçi ve dil-edebiyat âlimi olan Ebû Abdullâh Yâkût b. Abdullâh el-Hamevî (öl. 626/1229) sık sık "Şeyhimiz bize şöyle nakletti" ifadesini kullanarak ona duyduğu hürmeti göstermiştir. Dımaşk âlimlerinden olup "el-Muğni" ve "el-İstibsâr" adlı kıraat eserlerini telif eden ve yaklaşık otuz beş yaşında vefat eden İbnu'l-Kassâ' Muhammed b. İsrâil es-Sulemî (öl. 671/1272), Mağrip'in önde gelen dil ve nahiv âlimlerinden olan ve Lûrkî'den Sîbeveyh'in kitabı, *el-Mufasssal, el-İdâh, el-Luma', el-Cezûliyye, el-Uşûl, es-Sîrâfî'nin şerhi, el-Akbârî'nin et-Tebyîn'i, el-Hamâse, Edebü'l-Kâtib ve Fasîhu Se'leb* gibi eserleri okuyan Ebû Ca'fer Ahmed b. Yûsuf el-Leblî (öl. 691/1292), Mısır diyarının dil alanındaki önde gelen imâm ve nahiv âlimlerinden olan, "el-Mukarrab Şerhi" ve "İmruu'l-Kays Dîvanı Şerhi" gibi eserlere sahip Muhammed b. İbrahim b. Muhammed en-Nahhâs el-Halebî (öl. 698/1299) bulunmaktadır.²⁰ Ayrıca İbrâhim b. Felâh b. Muhammed el-İskenderî Burhânuddîn (öl. 702/1303), Lûrkî'den çalışmamızın da konusunu teşkil eden "Kasîdetu'l-Luvrakî fi vasfî rihletihî mine'l-Endelus ile'l-Maşrık" isimli kasidesini rivayet ettiğinden öğrencileri arasında sayılabilir.²¹

8. Eserleri

Lûrkî, çok sayıda eser yazmamış olsa da bu durum muhtemelen sık sık seyahat etmesinin ve özellikle "el-Muvassal fi Şerhi Mufasssal" adlı eserini tekrar tekrar gözden geçirmesinin bir sonucudur. Ancak buna rağmen Lûrkî, "el-Muvassal fi Şerhi Mufasssal", "Şerhu Mukaddimeti'l-Cezûliyye (el-Mebâhisu'l-kâmilîyye)", "Şerhu Mukaddimeti'l-Şâtîbiyye", "Muşkilâtu'l-Cezûliyye", "Selvetu'l-garîb ve munyetu'l-Erîb" ve "Kalâidu'l-cevher fi ahbârî'l-

¹⁹ el-Kiftî, *İnbâhu'r-rivâ'at 'alâ enbâhi'n-nuhât*, 4/167; el-Yûnîni, *Zeylu Mir'âtu'z-zemân*, 2/221; el-Hâfiz ez-Zehabî, *el-İber fi haber-i men gâber*, 5/266-267; ez-Zehabî, *Ma'rifetu'l-kurrâ'î'l-kibâr 'ale'l-tabakât ve'l-a'sâr*, 2/660; es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 2/73; Ebû Muhammed Abdullâh b. Es'ad Yâfi'î, *Mir'âtu'l-cinân ve 'ibretu'l-yakzân fi ma'rifeti mâ yu'teber min havâdisi'z-zamân* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997), 4/121; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 13/241; es-Suyûtî, *Buğyetu'l-vu'ât*, 2/250; Ahmed b. Muhammed el-Makkarî et-Tilimsânî, *Nefhu't-îb min gusni'l-Endelusi'r-ratîb*, nşr. İhsan Abbâs (Beyrut: Dâru Sâdir, 1968), 2/50; İbnu'l-İmâd, *Şezerâtu'z-zeheb*, 5/266-267.

²⁰ el-Gâmîdî, *el-Muhassal fi şerhi'l-Mufasssal li'l-Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî el-Endelusi' Alemuddîn* (öl. 661/1263) *min evvel-i (el-'aded) ilâ âhir-i (el-mebni lil-mef'ûl) dirâse ve tahkik*, 1/37-38; es-Suyûtî, *Buğyetu'l-vu'ât*, 1/13-14; ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, 6/30; Abdalbâki b. 'Abdulmecîd el-Yemânî, *İşâretu't-ta'yîn fi terâcimi'n-nuhât ve'l-lugaviyyîn*, thk. Abdulmecîd ed-Deyâb (Suudi Arabistan: Merkezi'l-Melik Faysal li'l-Buhûs ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1986), 53-286.

²¹ Kâsım b. Ahmed b. el-Muvaffak el-Endelusi' el-Luvrakî, *Kasîdetu'l-Luvrakî fi vasfî rihletihî mine'l-Endelus ile'l-Maşrık*, thk. Yâsin Muhammed es-Sevvâs (Mecme'u'l-lugati'l-Arabiyye/Şebeketu'l-Alukah, ts.), 333.

âli'l-mutahhar" gibi önemli eserler kaleme almayı başarmıştır.²² Bu eserlerden bazıları hakkında kısaca bilgi vermek faydalı olacaktır.

8.1. el-Muvassal fî Şerhi Mufassal

Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî, Zemaşerî'nin (öl. 538/1144) dilbilgisi alanında önemli bir kaynak olan "Mufassal" adlı eserini, 10 ciltten oluşan "*el-Muvassal fî Şerhi Mufassal*" isimli kapsamlı bir çalışma ile şerh etmiştir. Bazı kaynaklar, bu şerhin dört cilt olarak da mevcut olduğunu belirtmektedir. Halep'te gerçekleştirdiği bu çalışma, ilim dünyasında kaliteli ve faydalı bir çalışma olarak görülmektedir.²³

Nâsır b. 'Alî b. Sa'îd el-Ġâmîdî, 2013 yılında doktora tezi olarak çalışmıştır. Ancak Ġâmîdî, eserin adını "*el-Muhassal fî şerhi'l-Mufassal*" olarak belirtmiştir.²⁴

8.2. Şerhu Mukaddimeti'l-Cezûliyye

Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî, Halep'te Cezûlî'nin "*Mukaddime*"sini şerh etmiştir. Bu eser üzerine yazdığı kapsamlı şerh, Cezûliyye metninin derinlemesine incelenmesine önemli bir katkı sağlamıştır.²⁵ Bu eser, "*el-Mebâhisu'l-kâmiliyye Şerhu Mukaddimeti'l-Cezûliyye*" adıyla bir doktora tezi olarak çalışılmış, ancak henüz yayımlanmamıştır. Çalışma, 1398/1978 yılında Şa'bân Abdulvehhâb Muhammed tarafından, Dr. Muhammed Bedavî Sâlim el-Mahtûn'un danışmanlığında Kahire'deki Dâru'l-'Ulûm Fakültesi'nde tamamlanmıştır.²⁶

8.3. Şerhu'l-Şâtibiyye

Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî, kaside şeklindeki Şâtibî'nin manzumesini şerh etmiştir. "*el-Mufid fî şerhi'l-Kasid*" olarak isimlendirdiği bu kısa şerh, metni derinlemesine açıklayarak Şâtibiyye'nin anlaşılmasına önemli katkılar sunmuştur.²⁷

9. Vefatı

Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî, hicrî 661 yılı Recep ayının yedinci gününde (17 Mayıs 1263) Şam'da hayatını kaybetmiş ve bir gün sonra Bab Tûmâ Mezarlığı'na defnedilmiştir.²⁸

²² el-Ġâmîdî, *el-Muhassal fî şerhi'l-Mufassal li'l-Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî el-Endelusî 'Alemuddîn* (öl. 661/1263) *min evvel-i (el-'aded) ilâ âhir-i (el-mebni lil-mef 'ül) dirâse ve tahkik*, 41.

²³ el-Kiftî, *İnbâhu'r-ruvât 'alâ enbâhi'n-nuhât*, 4/167; ez-Zehebî, *Ma'rifetu'l-kurrâ'i'l-kibâr 'ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 2/660; el-Yûnîni, *Zeylu Mir'âtu'z-zemân*, 2/221; es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 2/73; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 13/241; es-Suyûtî, *Buğyetu'l-vu'ât*, 2/250; 'Umer Rîdâ Kehhâle, *Mu'cemu'l-muellifîn* (Beirut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1957), 2/638.

²⁴ el-Ġâmîdî, *el-Muhassal fî şerhi'l-Mufassal li'l-Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî el-Endelusî 'Alemuddîn* (öl. 661/1263) *min evvel-i (el-'aded) ilâ âhir-i (el-mebni lil-mef 'ül) dirâse ve tahkik*, 1/41.

²⁵ el-Kiftî, *İnbâhu'r-ruvât 'alâ enbâhi'n-nuhât*, 4/167; ez-Zehebî, *Ma'rifetu'l-kurrâ'i'l-kibâr 'ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 2/660; es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 2/73; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 13/241; es-Suyûtî, *Buğyetu'l-vu'ât*, 2/250.

²⁶ el-Ġâmîdî, *el-Muhassal fî şerhi'l-Mufassal li'l-Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî el-Endelusî 'Alemuddîn* (öl. 661/1263) *min evvel-i (el-'aded) ilâ âhir-i (el-mebni lil-mef 'ül) dirâse ve tahkik*, 41.

²⁷ el-Hâfiz ez-Zehebî, *el-'İber fî haber-i men ğaber*, 5/267; el-Yûnîni, *Zeylu Mir'âtu'z-zemân*, 2/221; es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 2/73; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 13/241; es-Suyûtî, *Buğyetu'l-vu'ât*, 2/250; İbnu'l-İmâd, *Şezerâtu'z-zehab*, 7/532; el-Ġâmîdî, *el-Muhassal fî şerhi'l-Mufassal li'l-Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî el-Endelusî 'Alemuddîn* (öl. 661/1263) *min evvel-i (el-'aded) ilâ âhir-i (el-mebni lil-mef 'ül) dirâse ve tahkik*, 1/41.

²⁸ Yâfi'î, *Mir'âtu'l-cinân ve 'ibretu'l-yakzân fî ma'rifeti mâ yu'teber min havâdisi'z-zamân*, 4/121; el-Yûnîni, *Zeylu Mir'âtu'z-zemân*, 2/221; el-Hâfiz ez-Zehebî, *el-'İber fî haber-i men ğaber*, 5/267; es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 2/73; es-Suyûtî, *Buğyetu'l-vu'ât*, 2/250; İbnu'l-İmâd, *Şezerâtu'z-zehab*, 7/532.

10. Bilimsel Katkıları

Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî (öl. 661/1263), Endülüs'ten Doğu İslâm dünyasına uzanan ilmi seyahatleri ve çok yönlü bilimsel çalışmalarıyla öne çıkan bir âlimdir. Arap dili, kıraat, felsefe, mantık ve kelam gibi pek çok alanda derinleşmiş ve bu sahalardaki katkılarıyla dikkat çekmiştir.²⁹ Lûrkî, kıraat ilimlerinde yüksek bir seviyeye ulaşmış ve hem yedi kıraatin hem de ünlü kıraat kitaplarının aktarımı ve öğretiminde önemli bir rol üstlenmiştir. Özellikle Zemahşerî'nin "*Mufassal*" adlı eserine yazdığı on ciltlik şerhi, dilbilgisi alanında yaptığı değerli bir katkıdır. Bu çalışma, klasik gramer teorilerinin detaylı bir şekilde ele alınmasıyla önemli bir referans eser olarak kabul edilmektedir.³⁰ Böylece Arap Dili ve Kıraat İlimlerine önemli katkıları olduğu görülmektedir. Lûrkî, Endülüs'ten Doğu'ya yaptığı yolculuklar sırasında felsefe ve mantık ilimlerinde uzmanlaşan âlimlerle temas kurmuş, bu ilimlerde derinleşmiştir. Öğrendiği bilgiler, özellikle kelam ve metafizik tartışmalarında sistematik bir şekilde kullanılmıştır.³¹ Böylece mantık ve kelam alanında çalışmaları olduğu ve bu alanlara katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Endülüs'ten başlayıp Mısır, Şam, Bağdat ve Hicaz'a kadar uzanan seyahatleri sırasında birçok ünlü âlimden ders almış ve öğrendiklerini gelecek nesillere aktarmıştır.³² Bu şekilde ilim seyahatleri ve kültürel etkileşim üzerine önemli derece etkisinin olduğu aşikârdır. Önemli eserler kaleme alan Lûrkî, Şam'daki Azîziyye ve Adiliyye Medreselerinde ders vermiş ve döneminin birçok önemli âlimini yetiştirmiştir. Öğrencileri arasında dil ve edebiyat sahasında meşhur isimler bulunmaktadır.³³ Yani eğitimci kimliği ve öğrencileriyle de Lûrkî ilim dünyasında bir hareketlilik oluşturmuştur. Sonuç olarak Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî'nin ilmi eğitimi, İslâm bilim geleneğinde bir köprü görevi görmüş ve Endülüs ile Maşrık ilim dünyası arasında etkileşimin sürdürülmesini güçlendirilmiştir. Bu nedenlerle onun kıraat, dilbilgisi ve kültürel alanlarındaki katkıları, özeldir Arap genelde ise bilim dünyasında daha fazla araştırmayı ve tartışmayı hak etmektedir.

11. Dil, Üslup ve Belâgat Bakımından "*el-Kasîdetu'l-Lûrkiyye*" İncelenmesi

Arap edebiyatı, belâgat ve edebi sanatlar bakımından zengin bir mirasa sahiptir. Özellikle klasik dönem şair ve ediplerinin eserleri, dilin estetik sınırlarını zorlayan ifadelerle doludur. Bu eserler, sadece söz sanatları açısından değil, aynı zamanda derin anlam katmanları, ahenkli üslubu ve okuyucuyu düşünmeye sevk eden derinlikleriyle dikkat çeker. İşte bu edebi mirasın önemli bir örneği olan *el-Kasîdetu'l-Lûrkiyye* hem dil hem de üslup açısından incelenmeye değer bir eserdir. Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî'nin yazdığı bu kaside, yazarın dil becerisini ve edebi sanatlara olan hâkimiyetini ortaya koyan güçlü bir eserdir. Kasidede yer alan beyitler, insana dair varoluşsal meselelerden, inanç ve ahlak temalarına kadar geniş bir yelpazede konular içermektedir. Şairin kullandığı teşbîh, istiâre, kinâye, tibâk ve iltifât gibi belâgat unsurları, kasideyi hem anlam hem de estetik açısından zenginleştirmiştir. Ayrıca, Kur'ân-ı Kerîm ve İslâmî temalara yaptığı göndermeler, eserin derin bir manevi boyut taşıdığını göstermektedir. Bu başlık altında,

²⁹ es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 2/73; el-Hamevî, *Mu'cemu'l-udebâ*, 5/2188; el-Yünîni, *Zeylu Mir'âtu'z-zemân*, 13/241.

³⁰ el-Kiftî, *İnbâhu'r-ruvât 'alâ enbâhi'n-nuhât*, 4/167; es-Suyûtî, *Buğyetu'l-vu'ât*, 2/250.

³¹ el-Luvrakî, *Kasîdetu'l-Luvrakî fî vasfî rihletihî mine'l-Endelus ile'l-Maşrık*, 333.

³² el-Luvrakî, *Kasîdetu'l-Luvrakî fî vasfî rihletihî mine'l-Endelus ile'l-Maşrık*, 340-346.

³³ ez-Zehabî, *aMa'rifetu'l-kurrâ'i'l-kibâr 'ale't-tabakât ve'l-a'sâr*, 2/73; es-Suyûtî, *Buğyetu'l-vu'ât*, 2/250; *Câmi'u esâmid-İbni'l-Cezerî*, 108; İbnu'l-İmâd, *Şezerâtu'z-zeheb*, 7/532.

Lûrkiyye kasidesindeki beyitler, dil, üslup ve belâgat açısından detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Bu kapsamda kasidede edebî üslup zenginlikleri gösteren örnek beyitler tercih edilecektir. Çünkü tüm kasideyi bu çerçevede analiz etmek makale formatından çıkmasına neden olabilir. Zaten devamındaki başlık altında kasidenin tümü Türkçeye tercüme edilerek yorumlanacaktır. Analiz edilecek beyitler, Arap edebiyatına özgü sanatlar ve üsluplar çerçevesinde değerlendirilerek, şairin okuyucuya vermek istediği mesajın edebi boyutları ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Bu çerçevede, kasidenin içerdiği temaların insan ruhu üzerindeki etkisi ve İslâm medeniyeti içindeki yerine de işaret edilecektir. Bu bağlamda, çalışma, sadece bir edebî inceleme olmakla kalmayıp, aynı zamanda okuyucuyu düşünmeye ve hissetmeye sevk eden bir rehber olduğunu da gösterecektir. Böylece *el-Kasîdetu'l-Lûrkiyye'nin*, zamanın ötesine geçen bir mesaj taşıdığına ve bu mesajın insanın varoluşsal sorularına cevap arayışını yansıttığına da şahid olunacaktır.

كَأَنَّهَا طَيْفٌ حَبَّ زَارَ فِي الخُلْمِ   عُمَرْتُهَا وَثَلَاثٌ بَعْدَهَا كَمَلْتُ

Bu ömrü yaşadım ve ardından üç yıl daha geçti; sanki bir rüyada gördüğüm geçici bir aşk gibi hızla geçti

Bu beyit, dil, üslup ve belâgat açısından oldukça zengindir. Dil açısından: Beyitte kullanılan kelimeler, Arapça'nın klasik üslubuna uygun, zarif ve akıcıdır. "Ömür" ve "rüya" gibi kavramlar, soyut kavramları ifade ederken, derin anlamlar taşır. Üslup açısından: Beyitte "İstiâre-i Temsîliyye" sanatı kullanılmıştır. İstiâre-i Temsîliyye, bir durumu, duyguyu veya düşüncüyü, doğrudan başka bir duruma veya sahneye benzeterek ifade etme sanatıdır. Bu tür bir istiârede somut bir benzetme değil, olay veya sahne düzeyinde bir benzetme söz konusudur. Genellikle soyut bir anlamı somut bir sahneye açıklamak için kullanılır. Yani bu durumda benzeyen söylenmeyip benzetilenin birden fazla özelliği zikredilir.³⁴ Beyitte geçen "Ömrün sona ermesi", "bir rüyada görülen ve kısa sürede kaybolan sevgilinin ziyaretine" benzetilmiştir. Bu benzetme ile doğrudan "ömür" ile "rüya" arasında bir bağ kurmaktan ziyade, ömrün hızla geçişini anlatmak için bir sahne çizilmiştir. Rüya, insanın kontrol edemediği, hızlıca kaybolan bir deneyimdir. Ömrün rüyaya benzetilmesiyle geçiciliğine vurgu yapılmıştır. Bu durum ise üsluba derinlik katmıştır. Rüyada sevgiliyi görmek, genelde insanda hem mutluluk hem de hüznü bırakır. Bu da şairin ömrünün geçtiği yıllara dair karmaşık hislerini ima ettiğini gösterir. Sonuç olarak, bu beyitteki istiâre-i temsîliyye hem estetik hem de didaktik bir amaç güder ve okuyucuyu, zamanın geçiciliği üzerine düşündürmeye sevk eder. Beyitin tamamı, duygusal bir etki yaratarak dinleyiciyi derinden etkiler mahiyettedir. Bu beyit, zengin dil kullanımı, etkileyici üslubu ve derin anlamıyla Arap edebiyatında güzel bir örnek olarak kabul edilebilir.

لَا عَزْوٌ فَهُوَ شَفِيعٌ كُلِّ مُعْتَصِمٍ   عَلَّ اعْتَصَامِي بِحَبْلِ اللَّهِ يَشْفَعُ لِي

Allah'ın ipine tutunmam belki bana şefaet eder. Bu duruma şaşmamalı, çünkü O, kendisine tutunan herkesin şefaatçisidir.

Bu beyit, şairin Allah'ın ipine tutunmanın, kendisine şefaet edeceğine olan inancını ifade ediyor. Beyitteki "Allah'ın ipine tutunmak", İslâm'da Allah'a yönelmek, O'na sığınmak

³⁴ İsmail Durmuş - İskender Pala, "İstiare", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23/317.

anlamında mecazi bir ifadedir. "Şefaât" kelimesi ise, birinin bağışlanması veya affedilmesi için birinin aracı olması anlamına gelir. Bu beyitte, me'ânî, bedî' ve beyân açısından bazı edebî sanatlar yer almaktadır:

Me'ânî: Beyitte, Allah'a sığınmanın ve O'nun ipine tutunmanın, kişiye şefaât sağlayacağı anlatılıyor. Şair, bu düşünceyi ifade ederken, her mümine şefaât eden bir varlık olduğunu vurguluyor. Burada anlam olarak Allah'a güven ve teslimiyet teması işlenmiş. Bedî': Beyitte, "Allah'ın ipine tutunmak" mecazı kullanılıyor. Bu, Allah'a yönelmek ve O'na sığınmak anlamında güzel bir ifade. Ayrıca, "şefaât" kelimesi de Allah'ın müminlere olan merhametini ve bağışlayıcılığını vurguluyor. Bu kelimeler, beyittin anlamını zenginleştiriyor. Beyân: Beyitte kullanılan dil ve üslup, anlamı açık ve anlaşılır kılıyor. Şair, Allah'a sığınmanın önemini sade ama etkili bir dille ifade etmiştir. Bu da beyittin etkileyciliğini artırmaktadır.

هو القرآن الذي ما زلتُ أخدمُهُ طوَالِ دَهْرِي وَمَا بِالْعَهْدِ مِنْ قَدَمِ

O (Kur'ân), ki hayatım boyunca ona hizmet etmekten vazgeçemedim, Zaman ne kadar geçerse geçsin, bu ahdimde bir eskime yoktur.

Bu beyitte, şair, Kur'ân'ı Kerim'in kendisi için taşıdığı derin anlamı vurgulamış ve sürekli olarak onun rehberliğini takip ettiğini ifade etmiştir. "Tavâle Dehrî" ifadesi, ömrü boyunca, yani hayatının her anında Kur'ân'la olan bağı vurgulamaktadır. "ve mâ bil'ahdi min kidemi" ise, bu bağın eskimeyen, sürekli yenilenen bir sözleşme olduğunu belirtmektedir. Beyitte, Kur'ân'a duyulan derin sevgi ve bağlılık, edebî bir üslupla ifade edilmiştir.

شَمَّرْتُ فِي طَلَبِ الْقُرْآنِ مَعْتَمِدًا رِوَايَةً وَقِرَاءَاتٍ عَلَى أَمِّمِ

Kur'ân-ı öğrenmek için kollarımı sıvadım; onun rivayetlerine ve nesilden nesile aktarılan kıraatlere dayanarak çalıştım.

Beyitte geçen "شَمَّرْتُ" (kollarımı sıvadım) fiili, öznenin azim ve gayretini yansıtarak bir kesinlik ve ciddiyet ifade eder. Bu, mütekellimin kararlılığını vurgular. Aynı şekilde "رِوَايَةً وَقِرَاءَاتٍ" ifadeleri, Kur'ân-ı Kerim'in ilimleriyle hem teorik hem pratik olarak ilgilenildiğini, yani sadece okumak değil, aynı zamanda rivayetleri öğrenmek üzere bir çaba olduğunu gösterir. Beyitte geçen "مَعْتَمِدًا" kelimesi, öğrenmenin yalnızca bireysel çabaya değil, güvenilir kaynaklara dayanılarak yapıldığını ifade eder. Kinaye: "شَمَّرْتُ" (kollarımı sıvadım) ifadesi, gerçek anlamda kolları sıvamak değil, ciddiyetle bir işe girişmek anlamında kullanılmıştır. Beyitteki "عَلَى أَمِّمِ" ifadesi, kıraat ve rivayetlerin çok sayıda kişiden alındığını ima ederek bir genişlik ve yaygınlık hissi uyandırır. Tibâk (Zıtlık): Her ne kadar zıtlık doğrudan kelime düzeyinde değilse de "طلب" (talep etmek, aramak) ve "اعتماد" (dayanmak) arasında dolaylı bir kontrast vardır. Talep arayışı ifade ederken, dayanma güveni ve huzuru ifade eder. Secr-i Müzâvvar: "رِوَايَةً وَقِرَاءَاتٍ" arasında ahenkli bir ses uyumu ve armoni vardır. Edebi dil ve üslup bakımından incelendiğinde; Eylem Odaklılık: "شَمَّرْتُ" fiili, hem bir hareket hem de azim vurgusuyla güçlü bir başlangıçtır. Bu, okuyucuyu harekete geçmeye teşvik eden bir üslup özelliğidir. Somut ve Soyut Dengesi: "رِوَايَةً وَقِرَاءَاتٍ" ifadeleri, Kur'ân'ın soyut manevi boyutunu somut bilgiyle birleştirir. Alegorik Anlatım: "عَلَى أَمِّمِ" ifadesi, geçmişten gelen bilgi birikiminin genişliğini ve evrenselliğini alegorik bir şekilde dile getirir. Edebi Temalar ise Azim ve

Gayret: Beyit, ilmi öğrenme yolunda gösterilen kararlılığı ve bu süreçte geleneksel kaynaklara olan bağlılığı vurgular.

Gelenek ve Süreklilik: “على أمم” ifadesi, kıraat ilimlerinin kuşaktan kuşağa aktarılma sürecini ifade ederek geçmişle olan bağlantıyı yüceltir. Bu beyit, okuyucuda ilme teşvik duygusu uyandıran güçlü bir azim ve kararlılık tablosu çizer. Belâğî sanatlar bakımından zenginliği, ifadelerin derinliğiyle örtüşmektedir. Özellikle “شَمَرْتُ” fiili, beyitin duygusal ve ilham verici yanını güçlendiren bir kapı açar.

İstiâre-i temsiliyye, bir durumu veya fikri ifade etmek için kullanılan, genellikle birden fazla öğeyi içeren mecazi bir anlatımdır. Bu tür istiâre, somut bir tablo veya durum ile soyut bir anlam arasında bağlantı kurar.³⁵ Bu beyitte “شَمَرْتُ فِي طَلْبِ الْقُرْآنِ” ifadesi bağlamında “İstiâre-i Temsiliyye” analizi yaptığımızda; “شَمَرْتُ” (kollarımı sıvadım) ifadesi, gerçek anlamıyla değil, bir işe ciddi bir şekilde başlamak ve gayret göstermek anlamında mecazi olarak kullanıldığı anlaşılacaktır. Çünkü burada somut bir davranışın (kolları sıvamak) soyut bir çabaya (ilmi öğrenmek) bağlayan bir anlatım tarzı vardır. Ayrıca “رَوَايَةٌ وَقِرَاءَاتٌ عَلَى أُمَّمٍ” ifadesinde yer alan, “أُمَّمٍ” (ümmetler, topluluklar) kavramı, kıraat ve rivayetleri aktaran kişileri temsil eder. Bu da soyut bir anlamın (ilim aktarımı) somut bir bağlama (ümmetler) tahsis edilmesidir. Temsilî İstiâre Unsurları: Somut Durum: Kolları sıvama eylemi. Soyut Amaç: Kur’ân’ı öğrenme ve kıraat ilimlerini tahsil etme çabası. Temsilî Bağ: “Kolları sıvamak,” zorlu bir işe kararlılıkla başlama metaforunu temsil eder ve öğrenme sürecindeki çabayı betimler.

لَمَّا عَلَانِي نَكْصُ الْخَلْقِ وَالْعُمُرِ   وَأَلْبَسَ الْجِسْمَ أَثْوَابًا مِنَ السَّقَمِ

Fiziksel olarak yaşım ve bedenimin gerilemesi ortaya çıktığında ve bana hastalık elbiseleri giydirdiklerinde;

Bu beyitte, Arap edebiyatına özgü zengin belâgat sanatları kullanılarak insanın yaşlanması ve bedeninin zayıflaması gibi doğal süreçler zarif bir üslupla dile getirilmiştir. Beyitte, insanın ömrünün son demlerine yaklaşması ve bedeninin güçsüzleşmesi durumu tasvir edilmiştir. Yaşlanmanın ve hastalıkların kaçınılmaz bir gerçek olduğu vurgulanmış ve insanın fani olduğu gerçeği hatırlatılmıştır. Mesela beyitte geçen “نَكْصُ الْخَلْقِ” (yaratılışın gerilemesi) ifadesi ile insan bedeninin yaşlanma süreci sembolik bir şekilde ifade edilmişken; “أَثْوَابًا مِنَ السَّقَمِ” (hastalık elbiseleri) ifadesi ile hastalıkların sanki insan bedenine giydirilmiş bir elbise gibi olduğu mecaz yöntemiyle dile getirilmiştir. Ayrıca beyitte “Teşbih” sanatına da yer verilmiştir. Örneğin beyitteki “أَثْوَابًا مِنَ السَّقَمِ” ifadesinde teşbih sanatı mevcuttur. Bu ifadede hastalıklar “السَّقَمِ”, giysilere “أَثْوَابًا” benzetilmiştir. Bu beyitte beyân konularından “istiare” sanatı da istihdam edilmiştir. Çünkü “نَكْصُ الْخَلْقِ” ifadesinde insan bedeninin yaşlanması soyut bir kavram olan “gerileme” durumu ile ifade edilmiştir. Bu beyitte, insanın ölümlülüğü ve bedeninin zamanla zayıflaması karşısındaki çaresizliği dile getirilmiştir. Özetlersek, beyit, Arap edebiyatının zengin belâgat geleneklerini ve derin anlam katmanlarını yansıtan bir örnektir. Şair, insanın yaşlanma sürecini ve bu sürecin getirdiği kaçınılmaz gerçekleri zarif ve mecazi bir üslupla aktararak okuyucuyu hem duygusal hem de zihinsel bir yolculuğa çıkarmaktadır. “وَأَلْبَسَ الْجِسْمَ أَثْوَابًا مِنَ السَّقَمِ” ifadesi, zengin bir edebi sanatlar yelpazesi sunmaktadır. Beyitte zımnen anlaşılan, yaşlılık “الشَّيْبِ” kavramı, teşhîs edebî

³⁵ Durmuş - Pala, “İstiare”, 23/317.

sanatına bir örnek oluşturmuştur.³⁶ Ayrıca bu kavram, bedene hastalık elbiseleri giydiren bir özne sıfatıyla tasvir edilmiştir. Bu, mecaz-ı mürsel sanatının melzûmiyet türüne örnektir; çünkü yaşlılığın varlığı, beraberinde hastalıkları da zorunlu olarak getirir.³⁷ Kısacası beyitte, edebi sanatlar ustaca kullanılmış, yaşlılığın insan bedeni üzerindeki etkileri çarpıcı bir şekilde ifade edilmiştir.

وَأِنَّهُ مَعَ ذَا مِنْ أَوْهَنِ الطُّغْمِ

فَالذَّنْبُ يُقْلِقُهُ وَالْعَفْوُ يُطْمِئِنُّهُ

Günah onu huzursuz eder, bağışlanacağı ümidi ise ona cesaret verir. Ne var ki o, bu durumda en güçsüz olanlardan biridir

Bu beyit, belâgat açısından zengin ifadeler ve derin anlam katmanlarıyla dikkat çeker. Beyitteki kelimelerin seçimi ve yerleştirilmesi, mana ve etkileyicilik açısından büyük bir özenle yapılmıştır. Beyitte, anlamı güçlendirmek için çeşitli edebî belâgat sanatları kullanılmıştır:

Tezat: “ذَنْبٌ” (günah) ve “عَفْوٌ” (af) kelimeleri arasında belirgin bir zıtlık vardır. Günahın kişinin ruhunda oluşturduğu huzursuzluk ve affın kişiye verdiği umut, bir arada zikredilerek anlam güçlendirilmiştir. Bu tezat, okuyucunun dikkatini çeker ve düşünmeye sevk eder.³⁸

Tibâk: “يُقْلِقُهُ” (rahatsız eder) ve “يُطْمِئِنُّهُ” (ümitlendirir) ifadeleri arasında anlam açısından zıtlık vardır. Bu zıtlık, beyitteki duygusal yoğunluğu artırmıştır.³⁹

İltifat: Abdullâh b. el-Mu'tez (öl. 296/908), konuşma esnasında ikinci kişilerden bahsedilirken, akışı değiştirip üçüncü kişi formatına sokulması veya söz konusu olan üçüncü kişileri, ikinci kişiler konumuna getirilmesi gibi birinci, ikinci ve üçüncü kişiler arasında yapılan değişiklikler olduğu şeklinde tanımlanmıştır.⁴⁰ Beyitte, muhataba doğrudan hitap edilme de okuyucunun kendisini bu durumda hayal etmesi sağlanarak iltifât sanatı gerçekleştirilmiştir. Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî, “günah onu huzursuz eder, bağışlanacağı ümidi ise ona cesaret verir” (فَالذَّنْبُ يُقْلِقُهُ وَالْعَفْوُ يُطْمِئِنُّهُ) diyerek iltifât sanatını kullanmıştır. Çünkü “beni ve bana” diyeceğine “onu ve ona” ifadelerini kullanmıştır. Başka bir ifadeyle kendisini üçüncü tekil şahıs yerine koymuştur. Bu şekilde o, günahları sebebiyle hem vicdan azabı çektiği hem de affedilme umudu taşıdığı bir ruh halini tasvir etmiştir. Bu tasvir, okuyucunun kendi iç dünyasını sorgulamasına yol açar. Beyitte kullanılan dil sade ve etkileyicidir. İfadeler, gereksiz detaylardan uzak durularak net ve anlaşılır bir şekilde kullanılmıştır. Bu üslup, beyitin her okuyucu tarafından kolayca anlaşılmasını sağlarken, aynı zamanda derin tefekkürlere kapı aralar. Bu beyit, insanın günah karşısındaki içsel mücadelesini ve affa olan ihtiyacını güçlü bir şekilde yansıtır. Tezât, tibâk ve iltifât gibi belâgat unsurları, beyitin anlamını ve edebi etkisini

³⁶ Mete Bülent Deger - Mehmet Ali Harbelioğlu, “Klasik Türk Edebiyatında ‘Teşhis’ ve ‘İntak’ Sanatlarının Anlam Çerçevesi ve Tasnifi”, *The Journal of Social Sciences* 66/66 (29 Ağustos 2024), 216.

³⁷ Ahmed Mustafa el-Merâgî, ‘Ulûmu’l-belâge el-beyân ve’l-me’âni ve’l-bedî’ (Beirut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1993), 249-251.

³⁸ Ahmed Matlûb, *Mu’cemu’l-mustalahâtî’l-belâgiyye ve tetavurruh* (Irak: Matba’atu’l-mecma’u’l-ilmî el-İrâkî, 1983), 2/251-252.

³⁹ Abdulfettâh Feyûd Besyûnî, ‘İlmu’l-bedî’ dirâsetun târihiyye ve fennîyye li usûlî’l-belâge ve mesâilî’l-bedî’ (Kahire: Muessesetu’l-Muhtâr li’n-neşri ve’t-tevzi’, 2015), 138.

⁴⁰ Ebu’l-Abbâs ‘Abdullâh İbnu’l-Mu’tezz, *Kitâbu’l-bedî’*, nşr. İrfân Matarcî (Beirut: Muessesetu’l-Kutubi’s-Sekâfiyye, 2012), 73.

güçlendirmiştir. Aynı zamanda, okuyucuyu duygusal ve zihinsel olarak etkileyen bir yapıya sahiptir. Bu yönleriyle, beyit klasik Arap edebiyatının belâgat geleneğini hakıyla temsil eden bir örnek olarak değerlendirilebilir.

12. el-Kasîdetu'l-Lûrkiyye Türkçe Tercüme ve Yorumlanması

Bu başlık altında Ahmed b. Kâsım el-Lûrkî'nin "Kasîdetu'l-Luvrakî fî vasf-ı rihletihi mine'l-Endelus ile'l-Maşrık"⁴¹ isimli kasidesi Türkçeye tercüme edilerek şerh edilecektir.

يَارَبَّةَ الْبَيْتِ لَا تَنْعِي وَلَا تَلُمِّي
فَفِي الثَّمَانِينَ لِي شُغْلٌ عَنِ اللَّيْمِ

Hanım Efendi, küçük hatalar yüzünden beni eleştirmeyin! Çünkü yaşım sekseni geçtiğinden, bu tür küçük hatalara odaklanacak zamanım kalmadı; daha önemli şeylerle meşgulüm.

عَمَّرْتُهَا وَثَلَاثَ بَعْدَهَا كَمَلْتُ
كَأَنَّهَا طَيْفٌ حَبَّ زَارَ فِي الْخُلْمِ

Bu ömrü yaşadım ve ardından üç yıl daha geçti; sanki bir rüyada gördüğüm geçici bir aşk gibi hızla geçti

خَلَطْتُ صَالِحَ أَعْمَالِي بِسَيِّئِهَا
كَأَنِّي حَاطِبٌ فِي حِنْدِسِ الظُّلْمِ

İyi amellerimi kötü amellerle karıştırdım, sanki zifiri karanlıkta odun topluyormuşum gibi.

فَالْوَيْلُ إِنْ أُخْبِتُ هَذِي وَإِنْ رُفِعَتْ
فَيَالَهَا خُطَّةٌ حَلَاقَةُ اللَّيْمِ

Bu amellerim reddedilirse vay haline! Eğer kabul edilirse, ne kadar güzel ve etkileyici bir sonuç olur.

عَلَّ اعْتِصَامِي بِحَبْلِ اللَّهِ يَشْفَعُ لِي
لَا عَرَوْهُ فَهُوَ شَفِيعٌ كُلِّ مُعْتَصِمِ

Allah'ın ipine tutunmam belki bana şefaaf eder. Bu duruma şaşmamalı, çünkü O, kendisine tutunan herkesin şefaafçisidir.

هُوَ الْقُرْآنُ الَّذِي مَا زِلْتُ أُخْدِمُهُ
ظَوَالِ دَهْرِي وَمَا بِالْعَهْدِ مِنْ قَدَمِ

O (Kur'ân), ki hayatım boyunca ona hizmet etmekten vazgeçemedim, Zaman ne kadar geçerse geçsin, bu ahdimde bir eskime yoktur.

وَكَانَ مِنْ قِصَّتِي أَنْ كَانَ لِي أَمَلٌ
فِي الْعِلْمِ مَعَ هِمَّةٍ مِنْ أَشْرَفِ الْهَمَمِ

Hikâyem şuydu: İlim konusunda bir umudum ve en yüce gayretlerden bir gayretim vardı.

لِاسِيَمًا فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ لَهُ
فَضْلًا عَلَى كُلِّ مَتَلَوٍّ وَمُرْتَسِمِ

Özellikle de Allah'ın kitabında, çünkü onun her okunan ve yazılan şeyin üzerinde büyük bir fazileti vardır.

شَمَّرْتُ فِي طَلَبِ الْقُرْآنِ مَعْتَمِدًا
رَوَايَةً وَقِرَاءَاتٍ عَلَى أُمَّمِ

Kur'ân-ı öğrenmek için kollarımı sıvadım; onun rivayetlerine ve nesilden nesile aktarılan kıraatlere dayanarak çalıştım.

⁴¹ el-Luvrakî, Kasîdetu'l-Luvrakî fî vasf-ı rihletihi mine'l-Endelus ile'l-Maşrık, 340-345.

حَصَلْتُ أَكْثَرَ مَا يَرَوِي مَشَايخُنَا مِنْ الْغَرِيبِ مَعَ الْمَشْهُورِ كَالْعَلَمِ

Böylece hocalarımızın bize aktardığı hem nadir hem de yaygın olan bilgilerin çoğunu elde ettim.

فَحِينَمَا صَحَّ لِي أَغْلَامٌ مَغْرِبِنَا أَحْبَبْتُ رُؤْيَا مَنْ بِالشَّرْقِ مِنْ عِلْمِ

Mağrip'in büyük alimlerinden öğrendiklerim bana doğrulandığında, Maşrık'taki önde gelen alimlerle de görüşmeyi arzuladım.

خَرَجْتُ مِنْ بَلَدَةٍ تُسَمَّى بِمُرْسِيَّةٍ أَبْغِي زِيَارَةَ بَيْتِ اللَّهِ وَالْحَرَمِ

Allah'ın Evi'ni ve Kutsal Harem'i ziyaret etme isteğiyle Mursiye (Murcia) olarak adlandırılan şehirden yola çıktım.

فَارَقْتُ أَهْلِي وَمَنْ قَدْ كُنْتُ أَلْفُهُ مِنْ الْأَقْرَابِ وَالْأَصْحَابِ وَالْخَدَمِ

Ailemden, alışkın olduğum akrabalarından, arkadaşlardan ve hizmetçilerden ayrıldım.

وَالْعُمُرُ يَوْمَيْدِ عَشْرُونَ تَتَبَعُهَا ثَلَاثَةٌ فَضِيَّتْ فِي الْخَفْضِ وَالنِّعَمِ

O gün yirmi üç yaşındaydım. İnişli ve çıkışlı bir şekilde geçmişti ömrüm.

فَتَارَةً مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ أَقْطَعُهُ وَتَارَةً أُحْرِقِ الْأَرْضَيْنِ بِالْقَدَمِ

Gah denizlerin birleştiği noktaları geçer, gah da kara parçalarını yürüyerek aşardım.

مِنْ شَرْقِ أُنْدُلُسٍ كَانَ الْمَسِيرُ إِلَى فُسْطَاطِ مِصْرَ فَأَرْضِ الشَّامِ ذِي الْأَكْمِ

Endülüüs'ün doğusundan yola çıkarak Mısır'ın Fustat bölgesine, ardından ise Şam'ın engebeli topraklarına kadar yolculuk yaptım.

إِلَى الْحِجَازِ فَبَيْتِ اللَّهِ ذِي الْحُجْبِ إِلَى الْمَدِينَةِ مَتَوَى سَيِّدِ الْأُمَمِ

Hicaz'a, ardından Allah'ın örtülerle çevrili Evi'ne (Kâbe'ye) ve ümmetlerin efendisi olan Peygamber'in makamı Medine'ye kadar gittim.

إِلَى دِمَشْقَ النَّيِّ مِنْ حُسْنِهَا فَضَلْتُ عَلَى الْبِلَادِ وَحَتَّى أَخْتِيهَا إِرَمَ

Güzelliği ile diğer şehirlerden ve hatta efsanevi kardeş şehir İrem'den bile üstün olan Şam'a kadar gittim.

إِلَى حَمَاةٍ وَمِنْ قَدَامِهَا حَلَبٌ إِلَى الْعِرَاقِ وَدَارِ الْعِرِّ وَالْحَشَمِ

Hama'ya, hemen yanındaki Halep'e ve görkem ile onurun mekânı olan Irak'a kadar gittim.

طَوَّفْتُ أَكْثَرَ أَرْضِ الشَّرْقِ مُعْتَبِرًا لِنَيْلِ مَا تَرَكُهُ يُفْضِي إِلَى النَّدَمِ

Bırakmanın pişmanlığa yol açacağı düşüncesiyle Doğunun çoğu topraklarını dolaştım.

فَحِينَ جِئْتُ إِلَى مِصْرَ لَقِيتُ بِهَا شَيْخَ الشُّيُوخِ أَبَا الْجُودِ وَالكَرَمِ

Mısır'a geldiğimde, orada cömertlik ve misafirperverliğin babası olan şeyhlerin şeyhi ile karşılaştım.

فَلَمَّ أَزَلْ رَاوِيًا عَنْهُ قِرَاءَتَهُ بِالسَّعِ مَعَ كُتُبِهَا الْمَشْهُورَةِ اللَّقَمِ

Hala onun meşhur ve değerli eserleriyle birlikte yedi farklı kıraatini rivayet ederim.

ثَمَّتْ أَتَيْتُ دِمَشْقَ الشَّامِ مُقْتَصِدًا   زَيْدًا أبا الْيُمْنِ تَاجَ الدِّينِ ذَا الْحُلْمِ

Mısır'dan, ileri görüş sahibi olan Tâcuddîn Ebu'l-Yumn Zeyd (öl. 613/1217) ile görüşmek üzere Şam'ın Dimaşk şehrine gittim.

أَزَى بِهِ بَدَلًا مِنْ كُلِّ مَحْتَرَمٍ   خَدَمْتُهُ أَرْبَعًا مِنَ السِّنِينَ وَلَا

Ona dört yıl boyunca hizmet ettim ve saygıdeğer kişiler arasında onun yerini dolduracak ve ona alternatif olabilecek birini görmedim.

حَتَّى قَرَأْتُ عَلَيْهِ أَفْحَرَ الْكُتُبِ   وَسَيَّوَنِيهِ الْجَلِيلَ الْقَدْرِ وَالْقِيمِ

Böylece Sîbeveyhi'nin (öl. 180/796) kitabının da içinde bulunduğu değerli eserleri, Ebu'l-Yumn'den okuyana kadar ona hizmet etmeye devam ettim.

وَقَدْ لَقَيْتُ ابْنَ شَدَادٍ لَدَى حَلَبٍ   وَفِي حَمَاءَةِ رَيْسِ الْعِلْمِ وَالْحِكْمِ

Halep'te, İbn Şeddâd (Yûsuf b. Râfi', öl. 632/1234) ile; Hama'da ise bilim ve hikmetin önderi (Âmidî) ile karşılaştım.

الْأَمِدِيِّ الَّذِي سَارَتْ مَبَاحِثُهُ   شَرَفًا وَغَرَبًا وَمَا تَبَلَّى عَلَى قَدَمِ

Bu Âmidî (Ali b. Muhammed, öl. 631/1233), zamana meydan okuyan araştırmaları ve incelemeleri sayesinde dünyanın dört bir yanına namını duyurmuştur.

لَا زَمْتُهُ مَدَّةً أَقْرَأُ دَقَائِقَهُ   وَمُنْتَهَى سُؤْلِهِ بِالْبَحْثِ وَالْفَهْمِ

Onu uzun süre takip ederek sözlerinin derinliklerine daldım, her bir kelimesini dikkatle inceleyip sorularının en gizli yanıtlarını araştırdım ve anlamaya çalıştım.

وَالْأَرْمَوِيِّ الَّذِي كَانَتْ عِبَارَتُهُ   مَعْسُولَةَ اللَّفْظِ مَنْتَوْرًا وَمُنْظَمًا

Nazım ve nesir olsun, sözleri baldan tatlı ve acııcı olan Urmevî (Muhammed b. Hüseyin el-Urmevî, öl. 653/1255) ile görüştim

مَا زِلْتُ أَشْرَبُ وَأَصْفَى مَا يُنَاوِلُنِي   مِنْ رَائِقِ الْعِلْمِ فِي جَهْرٍ وَمُكْتَمٍ

Urmevî'nin bana açıkça ve dolaylı yoldan sunduğu berrak ilmin özünü hâlâ içmeye ve arıtmaya devam ediyorum.

تَمَّ الْمَقْدَمُ فِي بَعْدَادَ عَالِمَهَا   أَبُو الْبَقَاءِ إِمَامُ الْقَوْمِ كُلِّهِمْ

Sonra, Bağdat'ın önde gelen âlimi, tüm halkın imamı Ebu'l-Bekâ (el-Ukberî, öl. 616/1219) ile görüştim.

صَحِبْتُهُ مَدَّةً أَجْنِي فَوَائِدَهُ   أُرْوِي وَأَكْتُبُ مَا يُرْهِى بِهِ قَلْبِي

Ona (Ukberî'ye) bir süre eşlik ettim ve faydalı bilgiler topladım. Bu bilgileri hem aktarır hem de kalemimi süsleyecek kısımlarını kaydederdim.

أَخَذَتْ عَنْهُ كَثِيرًا مِنْ عُلُومِهِمْ   شَيْخُ الْعُلُومِ كَمَالُ الدِّينِ رِضْوَانَهُ

İlimleri işleyip onlara yön veren Şeyh Kemâluddîn'den birçok konuda ilim öğrendim.

مَازَلْتُ أَرْشَفُ عَنْهُ الْعِلْمَ بِالنَّهْمِ   وَمِنْهُمْ الشَّرْفُ الْمَذْكُورُ قَطْبِهِمْ

Kendilerinden ilim aldıklarımın biri de bahsi geçen ve önderleri olan Şeref idi. (Şerefüddîn İbnu'l-Farız, öl. 632/1235) İstek ve şevkle ilminden faydalandım.

لَمْ أَسْمِهِمْ كُلَّهُمْ خَوْفًا مِنَ الْأَسَامِ   عَشْرُونَ شَيْخًا إِمَامًا قَدْ لَقَيْتَهُمْ

Bu çerçevede yirmi âlim ile buluştum. Hepsinin isimlerini zikretmedim. Çünkü bıkkınlık yaratacağından çekindim.

وَهُمْ مَشَاهِيرُ مِنَ الْبَشَرِ يَوْمئِذٍ   وَهُمْ أئِمَّةُ كُلِّ الْغَرْبِ وَالْعَجَمِ

Onlar, Maşriktaki dönemin en meşhur âlimleriydi. Aynı zamanda Arap ve Acem halkları arasında önder kabul edilen şahsiyetlerdi.

صَحِبْتُ كُلَّ إِمَامٍ مِنْهُمْ قِمِينًا   وَآخِذًا عَنْهُ مَا يَرُوي قِمَامًا لِقِيمِ

Her birini yakından takip ettim ve kendilerinden bilgileri ilk ağızdan aldım.

وَكَنتُ أَجْلُو بِهِمْ هَيَّيْ وَمَغْتَرِبِي   كَأَنِّي بَيْنَ أَهْلِي بَعْدَ لَمْ أَرَمِ

Onlarla dertlerimi ve gurbet acılarımı hafifletirdim. Sanki milletim ve ailem arasındaymış gibi kendimi yabancı hissetmezdim.

فَهَذِهِ رِحْلَتِي لَوْ كُنْتُ شَارِحًا مَا   لَقَيْتُ فِي الْأَرْضِ مِنْ خَلْقِي وَمِنْ أُمَّمِ

Yaptığım bu yolculukta (Endülüüs'ten Mısır, Şam, Irak ve Hicaz'a) tüm şâhid olduklarımı bir dile getirsem,

لَكُنْتُ تَعَجُّبٌ مِنْ إِحْكَامِ صَانِعِهِمْ   سَبْحَانَهُ وَتَعَالَى مَنْشَى الرِّمَمِ

Mahlûkatın kusursuz ve ahenk içinde yarattığına hayret ederdim. Ki bu düzenin yaratıcısı da çürümüş kemikleri yeniden diriltten Yüce Allah'tır.

فَحينَمَا دَرَجُوا أَمْسِيْتُ مُضْطَرِبًا   حَتَّى كَأَنِّي لَمْ أَرْحَلْ وَلَمْ أُقِمِ

O âlimler ayrıldıkları zaman, üzülürdüm, sanki ne yolculuk yapmış ne de onlarla kalmıştım.

جَرَّبْتُ أَهْلَ زَمَانِي مَا وَجَدْتُهُمْ   يَرْعُونَ فِي صَاحِبِ شَيْئًا مِنَ الدِّمَمِ

Dönemim insanlarını denedim, arkadaşlarımın en küçük bir hukukuna bile saygılarının olmadığını gördüm.

وَمَا رَأَيْتُ كَرِيمًا مَالَهُ سَبَبٌ   وَلَا حَلِيمًا وَيُؤْذِي غَيْرَ مُنْتَقِمِ

Beklentisi olmayan bir cömertte şahit olmadığım gibi incindiği halde intikamından vazgeçen hoşgörülü birini de görmedim.

بَلْ كُلُّهُمْ مَا يَرَى إِلَّا مَصَالِحَهُ لَا يَنْظُرُونَ إِلَى حِلٍّ وَلَا حَرَمٍ

Aksine herkes kendi çıkarları dışında hiçbir şeyi düşünmez. Çıkarları uğruna helal ve haram ayırımı yapmadan her şeyi yaparlar.

فَهَذِهِ خُلُقُهُمْ فَأَحَدَرَهُمْ فَرَقًا وَلَا تَكُنْ وَاثِقًا بِلَيْنِ قَوْلِهِمْ

İşte karakterleri bu! Onlardan korkun ve sakının. Kulağa hoş gelen sözlerine ise güvenmeyin.

وَكُنْتُ أَسْأَلُ طَوْلَ الْعُمْرِ فِي صَغُرِي فَأَوْرَثَ الطُّوْلُ مَا أَلْقَى مِنَ الْهَرَمِ

Çocukluğumdan beri hep uzun bir ömür dilemiştim. Oysa uzun ömrün bana verdiği, yaşlılık problemleri oldu.

لَمَّا عَلَانِي نَكْصُ الْخَلْقِ وَالْعُمُرِ وَأَلْبَسَ الْجِسْمَ أَنْوَابًا مِنَ السَّقَمِ

Fiziksel olarak yaşım ve bedenimin gerilemesi ortaya çıktığında ve bana hastalık elbiseleri giydirdiklerinde;

وَاسْتَوْهَنَ الْعَظْمَ حَتَّى كَفَّ عَنْ بَصْرِي وَأَشْرَفْتُ مُهْجَتِي ضِعْفًا عَلَى الْعَدَمِ

Kemiklerim öyle güçsüzleştiler ki gözlerim bile göremez oldu. Yok olmanın eşğine gelecek kadar yaşam gücümü yitirdim.

لَرِمْتُ بَيْتِي وَصَارَ التُّكُّسُ مِنْ أَرْبِي إِذْ صَانَ جِسْمِي عَنِ التَّرْدَادِ وَالْخَدَمِ

Bedenim, beni hareketli bir hayattan alıkoydu; bu nedenle sosyal yaşamdan elimi çekip eve kapanmak zorunda kaldım. Böylece evime kapanmak dışında başka bir arzum kalmadı.

وَقَصَّرَ الْكِبَرُ أَيْضًا مِنْ قَوَى بَدَنِي فَصَارَ فِي الْعِلْمِ قِسْمِي أَصْغَرَ الْقِسَمِ

Yaşlılık, fiziksel gücümü de etkiledi. Bu yüzden payidar olduğum ilimdeki yerim de en az seviyeye indi.

فَهَذِهِ حَالَتِي وَمُنْتَهَى أَمَلِي أَمْسَيْتُ مِنْ أَجْلِهَا لَحْمًا عَلَى وَضَمِ

İşte durumum bu! Hayallerimin bittiği noktadayım. Bu sebeple asılan bir et parçasına dönüştüm.

وَهَا أَنَا قَاطِنٌ بِالشَّامِ مُرْتَقِبٌ وَقْتِي، وَكُلُّ أَمْرِي عَنْ وَقْتِهِ فَعَمِي

Şu an Şam'da yaşıyor ve geri kalan ömrümü doldurmaya çalışıyorum. Herkes zamanından bihaberdir, dolayısıyla kördür.

أَتَلُّو الْفُرَّانَ لَدَى لَيْلِي وَفِي نَهْرِي مَا بَيْنَ مُفْتَتِحِ فِيهِ وَمُخْتَمِ

Gecemi ve gündüzümü Kur'an okuyarak geçiriyorum. Gece ve gündüzlerin başlangıçlarından bitişlerine kadar Kur'an okumaya devam ederim.

مُعَلِّمٌ تَارَةً لِلنَّاسِ أَقْرَبُهُمْ جَمْعًا وَفَرْدًا مَعَ التَّهْلِيلِ فِي الْخَتَمِ

Bazen Kelime-i tevhîd eşliğinde hatimler indirirken, bireysel veya cemaat olarak Kur'ân okuruz.
Bu şekilde insanlara da Kur'ân öğretilir.

وَتَارَةً مُعَلِّمٌ تَجْوِيدَهُ لَهُمْ عَسَى أَكُونَ مِنَ الْفَرَاءِ خَيْرِهِمْ

Bazen de Kur'ân'ı güzel okumayı öğreten bir öğretici olurum. Umarım onların en iyi kurrâlarından biri olurum.

هُمُ الَّذِينَ اصْطَفَاهُمْ رَبُّهُمْ خَلْفًا لِحِمْلٍ تَنْزِيلِهِ وَلَيْفَتَدَى بِهِمْ

O kurrâlar, Rableri tarafından indirdiği Kur'ân'ı taşıyan ve örnek alınacak şahsiyetler olarak seçilmiştir.

لَوْ كَانَ لِي عَقْلٌ مَنْ يَبْغِي سَعَادَتَهُ لَبِتُّ مُفْتَكِرًا لَيْلِي وَلَمْ أَمِّمْ

Mutluluğunu arzulayan birinin aklına sahip olsaydım, gecelerimi düşünerek geçirir ve uyumazdım.

وَبِالنَّهَارِ فَذِكْرُ اللَّهِ يَقْطَعُنِي عَنِ الْخَلَاتِقِ أَمْثَالِي مِنَ الْخَدَمِ

Gündüzleri Allah'ı anmakla meşgul olmam, benim gibi kul olanlarla olan irtibatımı kesiyor.

أَسْعَى لِنَفْسِي أَزْكِيهَا وَأَنْقِذُهَا قَدْ خَابَ مَنْ دَسَّهَا كَأَرْذَلِ الْبَهَمِ

Kendimi arındırmak ve kurtarmak için çabalarım, zira kim nefsini kirletirse en aşağılık hayvanlar gibi hüsrana uğrayacaktır.

تَرْكِيَةُ النَّفْسِ أَوْلَى مَا شَغَلْتُ بِهِ هِيَ الْفَلَاحُ لَعَبِدٍ مَذْنَبِ أَيْمِ

Nefsi terbiye etmek, uğraşılması gereken en önemli iştir; Bu, günahkâr bir kul için gerçek kurtuluşur.

عَلَيْكَ بِالنَّفْسِ فَلْتُحْسِنِ رِيَاضَتَهَا إِنْ لَمْ تَرْضُهَا طَعَتْ طُعْيَانَ مُجْتَرِمِ

Nefsine dikkat et, onu güzelce eği. Eğer nefsini terbiye etmezsen, suçlunun azgınlığına kapılır.

بِالْعِلْمِ تَحْسِنُهَا وَالزُّهْدُ يُكْمِلُهَا تَهْدِيْبُ أَخْلَاقِهَا مِنْ أَجْمَلِ الشَّيْمِ

İlimle nefsini güzelleştirirsin, zühd ise nefsin terbiyesini taçlandırır. Çünkü ahlak açısından nefsi terbiye etmek en güzel erdemdir.

فَخَادِمُ النَّفْسِ فِي عِدَادِنَا مَلَكٌ وَخَادِمُ الْجِسْمِ مَعْدُودٌ مِنَ النَّعْمِ

Nefsin hizmetkârı bizim nezdimizde bir melektir, Cismin hizmetkârı ise hayvanlardan sayılır.

مَنْ يَجْهَلُ النَّفْسَ لَمْ يَعْلَمْ بِمُوجِدِهِ قَدْ قَالَ ذَاكَ رِجَالٌ سَالَفَ الْقِدَمِ

Nefsi bilmeyen, yaratıcısını da bilemez. Bunu eski zamanların büyükleri söylemiştir.

لَكَيْتِي عَبْدٌ كَسَلَانٌ مُرْتَجِيٌّ   مَقَامٌ مُجْتَهِدٍ بِالْخَيْرِ مُتَّسِمٌ

Ama ben tembel bir kulum. Buna rağmen iyilikte çalışsan, gayretli bir kişinin makamına ulaşmayı umuyorum.

وَأَبْتَغِي مَعَ ذَا لِقَاءِ رَبِّ كَمَا   يَلْقَاهُ أَيُّ قَتَى عَارٍ مِنَ التُّهَمِ

Buna rağmen, hiç günah işlememiş biri gibi Rabbimin huzuruna çıkmayı arzuluyorum.

يَا رَبِّ إِنَّكَ ذُو عَفْوٍ وَمَغْفِرَةٍ   فَأَعْفِرْ لِعَبْدِكَ وَاجْنِبْهُ عَنِ النَّقَمِ

Ey Rabbim! Gerçekten sen affedicisin ve bağışlayansın; o halde kulunu (beni) affet ve gazabından koru.

فَالذَّنْبُ يُقْلِفُهُ وَالْعَفْوُ يُطَمِّعُهُ   وَإِنَّهُ مَعَ ذَا مِنْ أَوْهَنِ الطَّعْمِ

Günah onu huzursuz eder, bağışlanacağı ümidi ise ona cesaret verir. Ne var ki o, bu durumda en güçsüz olanlardan biridir.

فِيَا إِلَهِي وَيَا رَبِّي وَمُسْتَنْدِي   إِنَّ لَمْ ثَقِلْ عَثْرَتِي فَالْحُزْنُ مُلْتَزِمِي

Ey Allah'ım, ey Rabbim, ey sığınağım! Eğer günahımı bağışlamazsan, hüzüün beni terk etmeyecek.

فَارْحَمْ عَمَائِي وَصَغْفِي ثُمَّ مَسْكِنِي   وَأَنْبِي لَيْسَ لِي صَبْرٌ عَلَى الْأَلَمِ

Körlüğüme, zayıflığıma ve acizliğime merhamet et. Çünkü acıya sabredebek gücüm yok

وَهَا هُنَا تَمَّ مَا صَمَّنْتَهُ سَفْرِي   وَإِنْ أَقْلُ مَا جَرَى أَطْنَبْتُ فِي الْكَلِمِ

İşte, yolculuğumda yaşadıklarım burada sona erdi. Eğer olup bitenleri anlatsam, yine de sözlerimi fazla uzatmış olurum.

سَبْعُونَ أَبْيَاتَهَا تَبَغِي لِقَائِهَا   دُعَاءَ ذِي الْوَدِّ وَالْإِيمَانِ وَالرَّحْمِ

Yolculuğumun anlatımı yetmiş beyitten oluşmakta ve söyleyeni için sanimi, iman ve merhamet sahibi kişilerden dua istemektedir.

وَيَرْحَمُ اللَّهُ عَبْدًا مَا يُسَاعِدُنَا   عَلَى الدُّعَاءِ مَعَ التَّأْمِينِ وَالْهَمَمِ

Allah, dualarımızda ve gayretlerimizde bize eşlik ederek yardım edenlere rahmet etsin.

تِسْعٌ وَخَمْسُونَ مَعَ سِتِّ لَهَا مِئَةٍ   تَارِيخُ كِتَابَتِهَا فِي الْأَشْهُرِ الْحُرْمِ

Yolculuğumda yaşadıklarımı, 659/1261 yılında Haram aylarında kaleme aldım.

وَالْحَمْدُ وَالشُّكْرُ مَخْصُوصٌ بِخَالِقِنَا   عَلَى التَّمَامِ وَمَا أَوْلَانِ مِنْ نِعَمِ

Hamd ve şükür, sadece bizim yaratıcımız olan Allah'a mahsustur. Tüm eksiksiz güzellikler ve bize vermiş olduğu her türlü nimet için O'na şükrederiz.

تُمْ الصَّلَاةَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَصْحَابِهِ الطَّاهِرِينَ الْمُقْتَدَى بِهِم

Sonra, Peygamberimiz Hz. Muhammed'e ve onu örnek teşkil eden, temiz sahabelerine salat ve selam olsun.

يَقُولُ حَامِدُ رَبِّ الْعَرْشِ وَالنَّسَمِ الْمُدْنِبُ الْقَاسِمُ الْمَدْعُو بِالْعَلَمِ

Bu kasideyi kaleme alan, Arş'ın ve alemlerin Rabbi'ni hamd eden, 'Alemuddîn' lakabıyla tanınan Kâsım'dır (öl. 661/1263).

مُؤَفَّقٌ جَدُّهُ وَأَحْمَدٌ وَلَدٌ مِنْ سَفْعٍ أَتَدْلُسُ ذُو الْخَوْفِ وَالنَّدَمِ

Dedesinin adı Muvaffak, oğlu Ahmed'dir. Endülü's'ün korku ve pişmanlık dolu topraklarından gelmiştir.

Sonuç / Conclusion

Bu beyitlerde şair, hayatının son dönemlerinde geçmişi değerlendirerek yaşadığı zorlukları, yaptığı hataları, ilme olan bağlılığını ve dini yolculuğunu anlatıyor. Şiir, hayatın geçiciliği ve dünya üzerindeki yolculukların gelip geçiciliğini vurgularken, aynı zamanda dini öğretilere ve ilim öğrenmeye adanmış bir ömrün önemini ön plana çıkarıyor. Şairin çeşitli âlimlerden aldığı eğitim, ilmi çabaları ve manevi yolculuğu, eser boyunca derin bir iç hesaplaşma ve tevazu içinde ifade ediliyor. Bu durum, bireyin Allah'a olan bağlılığını gösterirken, hayatın sonuna doğru yapılan muhasebenin bir ifadesi olarak dikkat çekiyor.

Şiir, bir âlimin hayatını ve seyahatlerini etkileyici bir şekilde yansıtırken, ilim ve öğrenme arzusunu, Allah'a olan bağlılığı, farklı şehirlerdeki deneyimlerini ve tanıştığı âlimleri içeriyor. Şairin, Endülü's'ten başlayarak ziyaret ettiği önemli şehirler ve tanıştığı âlimler aracılığıyla elde ettiği bilgileri aktarırken kullandığı zengin betimlemeler dikkat çekiyor. Özellikle, Tâcuddîn Ebu'l-Yumn Zeyd (Şam), İbn Şeddâd (Halep), Âmidî (Hama), Urmevî (Tatlı sözleriyle tanınan âlim) ve Ebu'l-Bekâ (Bağdat) gibi önemli isimlerle olan etkileşimleri, şairin ilim yolculuğunun derinliğini gösteriyor.

Şiirde gençliğin geçici doğası, hatalar ve iyi amellerin önemi öne çıkıyor. Şair, yaşının ilerlemesiyle birlikte küçük hatalarla ilgilenmeye zaman bulamadığını ifade ediyor. Hayatın geçici olduğunu ve zamanın hızla geçtiğini belirtirken, aşkın da geçici bir deneyim olduğunu vurguluyor. İyi ve kötü amellerin karıştığını ve bu durumun sonuçlarının korkutucu olabileceğini dile getiriyor. Allah'a olan güven ve şefaât dileği, şiirin temel temalarından birini oluşturuyor. Şair, hayatı boyunca Kur'ân'a hizmet ettiğini ve bu hizmetin asla eskimeyeceğini ifade ediyor. İlim ve bilgiye olan tutkusu, seyahatleri ve farklı âlimlerle olan etkileşimleriyle somutlaşıyor.

Bu kaside, sadece bireysel bir yolculuk değil, aynı zamanda bir topluluğun ve medeniyetin ilim ve bilgiye olan tutkusunun ifadesi. Şairin kelimeleri, derin bir hayranlık ve saygı ile dolu. Şiir, aynı zamanda dönemin bilimsel ve kültürel ortamını, âlimler arasındaki etkileşimleri gözler önüne seriyor. Şairin yaşadığı zorluklar, hatalar ve bunlardan aldığı dersler, özellikle yaşlılık döneminde insanların zamanın geçişine ve hayatta karşılaştıkları zorluklara dair düşüncelerini yansıtıyor.

Metin, ilim öğrenmeye ve öğretmeye yönelik bir tutku taşıırken, bireylerin bilgi arayışının önemini vurguluyor. Dinî ve manevi unsurlar, Allah’a olan sevgi ve ibadet, şairin manevi yolculuğunu simgeliyor. Toplumsal ve kültürel bağlamda, şair yaşadığı dönemdeki toplumsal yapıyı ve entelektüel birikimi aktararak tarihsel bir zemin sunuyor. Evrensel insani duygular ve deneyimler, zaman ve mekân gözetmeksizin okuyucuları etkileyen temalar olarak öne çıkıyor. Ruhsal bir derinlik taşıyan metin, okuyuculara düşünme ve kendilerini sorgulama fırsatı sunarak, varoluşsal kaygılar ve manevi arayışlar üzerinde duruyor. Bu tür eserler, sadece edebi bir değer taşımakla kalmaz, aynı zamanda insanlara ilham veren, düşündüren ve rehberlik eden önemli bir kaynak işlevi görür.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine azami özen gösterildiği, yararlanılan tüm kaynakların eksiksiz ve doğru biçimde kaynakçada belirtildiği hususu beyan olunur
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Ithenticate
Etik Bildirim	turkiyeilahiyat@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is hereby declared that utmost care has been taken to comply with the principles of scientific research and publication ethics during the preparation of this study, and that all sources used have been accurately and completely cited in the bibliography.
Plagiarism Checks	Yes - Ithenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	turkiyeilahiyat@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça | References

Besyûnî, Abdulfettâh Feyûd. *‘İlmu’l-bedî’ dirâsetun târîhiyye ve fennîyye li usûl’l-belâga ve mesâil’l-bedî’*. Kahire: Muessesetu’l-Muhtâr li’n-neşri ve’t-tevzi’, 4. Basım, 2015.

Deger, Mete Bülent - Harbelioğlu, Mehmet Ali. “Klasik Türk Edebiyatında ‘Teşhis’ ve ‘İntak’ Sanatlarının Anlam Çerçevesi ve Tasnifi”. *The Journal of Social Sciences* 66/66 (29 Ağustos 2024), 213-239. <https://doi.org/10.29228/SOBIDER.72292>

Dımaşkı, Abdulkâdir b. Muhammed en-Nu’aymî ed-. *ed-Dâris fi târîhi’l-medâris*. nşr. İbrâhîm Şemsuddîn. 2 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kutubî’l-İlmiyye, 1990.

Durmuş, İsmail - Pala, İskender. “İstiare”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 23/315-318. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Ebu’l-Hayr Şemsuddîn Muhammed b. Muhammed. *Câmî’u esânûd-i İbni’l-Cezerî*. nşr. Ahmed b. Hammûd b. Humeyyid er-Ruveysî. Beyrut-Medine: Muessesetu’d-Duhâ-Dâru’l-Me’sûr, 2015.

el-Hâfız ez-Zehabî. *el-İber fi haber-i men ğaber*. nşr. Selâhuddîn el-Muneccid. 6 Cilt. Kuveyt: Matbaatu Hukûmeti’l-Kuveyt, 2. Basım, 1986.

Gâmîdî, Nâsır b. ‘Alî b. Sa’îd el-. *el-Muhassal fi şerhi’l-Mufassal li’l-Kâsım b. Ahmed el-Lûrkî el-Endelusî ‘Alemuddîn (öl. 661/1263) min evvel-i (el-‘aded) ilâ âhir-i (el-mebni lil-mef’ûl) dirâse ve tahkik*. Riyad: İmâm Muhammad b. Suud İslâm Üniversitesi, Doktora Tezi, 1429.

Hamevî, Şihâbuddîn Yâkût b. Abdullâh el-. *Mu’cemu’l-Buldân*. 5 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdir, 1977.

Hamevî, Yakût el-. *Mu’cemu’l-udebâ’*. nşr. İhsân Abbâs. 7 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Garbi’l-İslâmî, 1993.

İbn Kesîr, Ebu’l-Fidâ’ İsmâ’il b. ‘Umer. *el-Bidâye ve’n-nihâye*. 15 Cilt. Beyrut: Mektebetu’l-Me’ârif, 7. Basım, 1988.

İbnu’l-İmâd, Şihâbuddîn Abdulhayy b. Ahmed ed-Dımaşkı. *Şezerâtu’z-zehab fi ahbâr-i men zehab*. nşr. Abdulkâdir el-Arnâvût-Mahmut el-Arnâvût. 10 Cilt. Dımaşk/Beyrut: Daru İbn Kesîr, 1992.

İbnu’l-Mu’tezz, Ebu’l-Abbâs ‘Abdullâh. *Kitâbu’l-bedî’*. nşr. İrfân Matarcî. Beyrut: Muessesetu’l-Kutubî’s-Sekâfiyye, 2012.

Kehhâle, ‘Umer Rîdâ. *Mu’cemu’l-muellifîn*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi’t-Turâsî’l-Arabî, 1957.

Kıftî, Cemâluddîn Ebu’l-Hasen Alî b. Yûsuf el-. *İnbâhu’r-ruvât ‘alâ enbâhi’n-nuhât*. nşr. Muhammed Ebu’l-Fadl İbrâhîm. Kahire - Beyrut: Daru’l-fikri’l-Arabî - Muessesetu’l-Kutubu’s-Sekâfe, 1986.

Luvrakî, Kâsım b. Ahmed b. el-Muvaffak el-Endelusî el-. *Kasîdetu’l-Luvrakî fi vasfî rihletihî mine’l-Endelus ile’l-Maşrık*. thk. Yâsîn Muhammed es-Sevvâs. Mecme’u’l-lugati’l-Arabîyye/Şebeketu’l-Alukah, ts.

Matlûb, Ahmed. *Mu’cemu’l-mustalahâtî’l-belâgiyye ve tetavurruh*. 3 Cilt. Irak: Matba’atu’l-mecma’u’l-ilmî el-İrâkî, 1983.

Merâgî, Ahmed Mustafa el-. *'Ulûmu'l-belâge el-beyân ve'l-me'ânî ve'l-bedî'*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 3. Basım, 1993.

Safedî, Selâhuddîn Halîl b. Aybeg es-. *Kitâbu'l-vâfi bi'l-vefeyât*. nşr. Ahmet el-Arnâvût-Mustafa Turkî. 29 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâ'î't-Turâsî'l-Arabî, 2000.

Sem'ânî, Ebû Sa'd Abdülkerîm b. Muhammed b. Mansûr es-. *el-Ensâb*. nşr. Mutî Hâfız-Riyad Murad. 12 Cilt. Kahire: Mektebetu İbn Teymiyye, 1984.

Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahmân es-. *Buğyetu'l-vu'ât fi tabakâti'l-lugaviyyîn ve'n-nuhât*. nşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm. 2 Cilt. b.y.: Dâru'l-Fikir, 2. Basım, 1979.

Tilimsânî, Ahmed b. Muhammed el-Makkarî et-. *Nefhu't-tîb min gusni'l-Endelusi'r-ratîb*. nşr. İhsan Abbâs. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdir, 1968.

Yâfi'î, Ebû Muhammed Abdullâh b. Es'ad. *Mir'âtu'l-cinân ve 'ibretu'l-yakzân fi ma'rifeti mâ yu'teber min havâdisi'z-zamân*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997.

Yemânî, Abdalbâki b. 'Abdulmecîd el-. *İşâretu't-ta'yîn fi terâcimi'n-nuhât ve'l-lugaviyyîn*. thk. Abdulmecîd ed-Deyâb. Suudi Arabistan: Merkezu'l-Melik Faysal li'l-Buhûs ve'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 1986.

Yûnîni, Kutbuddîn Mûsâ b. Muhammed el-. *Zeylu Mir'âtu'z-zemân*. Haydarâbâd: Dâiretu'l-Maârifî'l-Osmâniyye, 1955.

Zehebî, Şemsuddîn Ebû Abdullâh Muhammed b. Ahmed ez-. *Ma'rifetu'l-kurrâ'i'l-kibâr 'ale't-tabakât ve'l-a'sâr*. nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf-Şuayb el-Arnaût-Sâlih Mehdî Abbâs. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 2. Basım, 1988.

Zirikî, Hayruddîn ez-. *el-A'lâm kâmûsu terâcim li eşheri'r-ricâl ve'n-nisâi mine'l-Arab ve'l-musta'ribîn ve'l-musteşrikîn*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 15. Basım, 2002.